

Ἐρευνῶντες τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Λειτουργικὴν Παράδοσιν

6

- Α'. Ἱερὰ Πρόθεσις • *Τάξις Ἐνάργξεως.*
- Β'. Τὸ βιβλίον τοῦ Ἀποστόλου εἰς τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν • *Δὲν ἐπιδίδεται ὑπὸ τοῦ Ἱερέως.*
- Γ'. Μετὰ τὴν Ἀνάγνωσιν τοῦ Εὐαγγελίου εἰς τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν
- *Τάξις τοποθετήσεως Εὐαγγελίου καὶ ἀνοίγματος Ἀντιμηνσίου.*
- Δ'. Ἐπὶ τίνος προτάσεως «*λειτουργικῆς διορθώσεως*» • *Ἡ παρεμβολή: «Ἀγαπήσω Σε, Κύριε, ἡ ἰσχύς μου...», εἰς τὰ Συλλεΐτουργα.*

Παράρτημα

Ἐν ὄψει τῶν Ἐθνικῶν Ἐκλογῶν τῆς Πατρίδος μας (8/21.5.2023):

- *Ἐκκλησία – Πολιτεία – Πολιτική.*

Θέματα Ἱερατικῶν Συνάξεων

Ἱεράς Μητροπόλεως Ὠρωποῦ καὶ Φυλῆς

Σύναξις ζ': 16η Μαΐου 2023 ἐκ. ἡμ.

Περιεχόμενα

Α' Ἱερά Πρόθεσις

1. Ἱερατικόν, ἔκδ. Α.Δ.Ε.Ε., σελ. 100, Θ' ἔκδ., Ἀθήναι 2017 1
2. Ἱερατικόν Α', ἔκδ. Ἰ. Μ. Σίμωνος Πέτρας, σελ. 80, Ἅγιον Ὅρος, 1992 3
3. Πρωτοπρεσβ. Ἀθαν. Δ. Κατζίγκᾶ, Ἀκολουθία τῆς Ἱερᾶς Προθέσεως ἢ Προσκομιδῆς, σελ. 27-29, ἔκδ. «Μυγδονία», Α' ἔκδ., 1999 4
4. Ἱερατικόν, ἔκδ. Α.Δ.Ε.Ε., σελ. 95, Γ' ἔκδ., Ἀθήναι 1987 5
5. π. Δημητρίου Β. Τζέρπου, Λειτουργικὴ Ἀνανέωση, σελ. 65, 74-75, ἔκδ. «Τήνος», Ἀθήνα 2001 6

Β' Τὸ βιβλίον τοῦ Ἀποστόλου εἰς τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν

1. Ἰ. Μ. Φουντούλη, Ἀπαντήσεις εἰς Λειτουργικὰς Ἀπορίας, ἀριθμ. 111, τ. Β', σελ. 25-27, Β' ἔκδ., Θεσσαλονίκη 1975 7
2. Ἰ. Μ. Φουντούλη, Ἀπαντήσεις εἰς Λειτουργικὰς Ἀπορίας, ἀριθμ. 209-210, τ. Γ', σελ. 26-34, Θεσσαλονίκη 1976 10
3. Πρωτοπρεσβ. Ἀθαν. Δ. Κατζίγκᾶ, Τελετουργικὸ Ἐγχειρίδιο Λειτουργικῆς Εὐταξίας, § 20, σελ. 63-34, Α' ἔκδ., Θεσ/κη 2009 18

Γ' Μετὰ τὴν Ἀνάγνωσιν τοῦ Εὐαγγελίου εἰς τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν

1. Ἱερατικόν Α', ἔκδ. Ἰ. Μ. Σίμωνος Πέτρας, σελ. 106-111, Ἅγιον Ὅρος, 1992 19
2. Πρωτοπρεσβ. Ἀθαν. Δ. Κατζίγκᾶ, Ἱεροτελεστικόν Α', σελ. 149-153, Α' ἔκδ., Θεσσαλονίκη 2009 20
3. Ἁγιορείτου Ἱερομονάχου, Ἡ Θεῖα Λειτουργία, σελ 50-51, ἔκδ. οἶκος Σωτηρίου Γιούλη, Ἀθήναι 21

Δ' Ἐπί τινας προτάσεως «λειτουργικῆς διορθώσεως» 24

● Παράρτημα

- Ἐκκλησία – Πολιτεία – Πολιτικὴ 27

Διανέμεται δωρεὰν γιὰ τὸ Ποιμαντικὸ Ἔργο τῶν Ἑνοριῶν

Ἔκδοσις α' - Ἰούνιος 2023

© Ἱερά Μητρόπολις Ὁρωποῦ καὶ Φυλῆς τῆς Ἐκκλησίας τῶν Γνησίων Ὁρθοδόξων Χριστιανῶν Ἑλλάδος.

- Διευθύνσις: Θρασυβούλου 88 (Δημοτικὴ Ἐνότης Φυλῆς), Τ.Κ. 133 51, Τ.Θ. 108, ΦΥΛΗ - ΕΛΛΑΣ.
- Ἀριθμ. Τηλεφ.: 210 2487388. ● Τηλεαντίγραφα (Telefax): 210 2487389.
- Ἰστότοπος εἰς τὸ Διαδίκτυον: www.imoph.org
- E-mail: mitropolis-orfyl@imoph.org

Α'. Ἱερὰ Πρόθεσις • Τάξις Ἐνάρξεως.

ΙΕΡΑΤΙΚΟΝ

ΑΙ

Ἔκδοσις

τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

περιέχον

τὰ τῶ ἱερῷ ἀνίκοντα

ΕΝ ΤΑΙΣ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΙΣ ΤΟΥ ΝΥΧΘΗΜΕΡΟΥ,

τὰς θείας καὶ ἱεράς Λειτουργίας

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ

ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΡΟΗΓΙΑΣΜΕΝΩΝ

καὶ τινὰς ἄλλας ἀκολουθίας καὶ εὐχὰς

Ἔκδοσις Θ' 2017

Η ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ

ΣΥΝΟΔΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Μητροπολίτης Πατρῶν Νικόδημος, Πρόεδρος
Πρωτοπρεσβύτερος Δημήτριος Β. Τζέρεπος, δρ. Θ.

Γεώργιος Φίλιας, Καθηγητής

Ἐπιμελητής

Πρωτοπρεσβύτερος Κωνσταντῖνος Παπαγιάννης

Ἀκολουθία τῆς Προσεύχης

Ἀκολουθία

Ἱεράς Προσεύχης ἡ Προσκυμῆσις

ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΤΙΜΙΩΝ ΔΩΡΩΝ

Μετά ταῦτα ἐλθόντες εἰς τὴν Πρόθεσιν προσκυνοῦσι τρις λέγοντες:

Ὁ Θεὸς ἰλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ καὶ ἐλέησόν με.

Ἐἴτα λέγει ὁ διάκονος· **Εὐλόγησον, δέσποτα.**

Καὶ ὁ ἱερεὺς· **Εὐλόγητός ὁ Θεὸς ἡμῶν πάντοτε...**

Καὶ λαβὼν τὴν προσφορὰν ὑψοῖ αὐτὴν μετὰ τῆς λόγχης λέγων⁴³·

Ἐξηγόρασας ἡμᾶς * ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου * τῷ τιμίῳ
σου αἵματι * τῷ σαυρῷ προσηλωθεὶς * καὶ τῇ λόγχῃ
κεντηθεὶς * τὴν ἀθανασίαν ἐπήγασας ἀνθρώποις. * Σωτήρ
ἡμῶν, δόξα σοι.

**Ἐἴτα σφραγίζει ἐκ τρίτου τὴν προσφορὰν διὰ τῆς λόγχης λέγων εἰς
ἐκάστην σφραγίζων·**

**Εἰς ἀνάμνησιν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ.**

Ὁ διάκονος· **Πάντοτε, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
αἰῶνων. Ἀμήν.**

Ἀκολουθῶς ὁ ἱερεὺς ἐμπηγνύει τὴν λόγχην εἰς τὸ δεξιὸν μέρος τῆς
σφραγίδος⁴⁴, ἐν ᾧ ἔστι τὸ **ΙϞ**, καὶ ἀνατέμνων λέγει·

Ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγῆν ἤχθη.

Εἰς δὲ τὸ ἀριστερόν, ἐν ᾧ ἔστι τὸ **ΧϞ.**

**Καὶ ὡς ἀμνὸς ἄμωμος, ἐναντίον τοῦ κείροντος αὐτὸν ἄφω-
νος, οὕτως οὐκ ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ.**

43. Περὶ τῆς θέσεως τοῦ τροπαρίου τούτου καὶ τῆς ὑψώσεως τῆς προσφορᾶς βλ.
τὰς εἰδικὰς ἐν τῷ τέλει τοῦ παρόντος παρατηρήσεις (σελ. 341 § 4).

44. Δεξιὸν μέρος θεωρεῖται τὸ ἀριστερόν ὡς πρὸς τὸν ἱερέα.

2. Ἱερατικά τινα ὀρίζουν νὰ λέγεται κατὰ τὴν προετοιμασίαν τῶν σκευῶν ἐν τῇ Προθέσει τὸ τροπάριον «Ἐτοιμάζου Βηθλεέμ...» (Μικρὸν Ἱερατικόν, σ. 54. Ἱερατικόν 1995, σ. 94). Τοῦτο ἀπληξί τὴν ἀντίληψιν ὅτι ἡ Πρόθεσις καὶ τὰ ἐν αὐτῇ τελούμενα εἰκονίζουσι τὸ σπήλαιον τῆς Βηθλεέμ καὶ τὴν γέννησιν τοῦ Κυρίου. Ἀλλ' ἡ ἀντίληψις αὕτη εἶναι μεταγενεστέρα. Ἡ κυριαρχοῦσα ἐν τῇ Προθέσει ἰδέα εἶναι ἡ τοῦ πάθους τοῦ Κυρίου καὶ ὄχι ἡ τῆς γεννήσεως αὐτοῦ. Εἰς τὸ πάθος ἀναφέρονται τὰ κατὰ τὴν προετοιμασίαν τοῦ Ἄμνου λεγόμενα «Ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη» κ.τ.λ. Εἰς τοῦτο συμφωνεῖ καὶ ἡ ἀρχαία εἰκονογραφικὴ παράδοσις, καθ' ἣν ἐν τῇ Προθέσει εἰκονίζεται ἡ «ἄκρα ταπεινώσις» καὶ ὄχι ἡ γέννησις τοῦ Κυρίου. Διὰ τοῦτο τὸ τροπάριον τοῦτο δὲν περιελήφθη ἐν τῇ παρούσῃ ἐκδόσει.

3. Εἰς τὴν αὐτὴν μεταγενεστέραν ἀντίληψιν ὀφείλεται καὶ ἡ εἰσαγωγή τοῦ εὐαγγελικοῦ χωρίου «Καὶ ἐλθὼν ὁ ἀστὴρ...», κατὰ τὴν τοποθέτησιν τοῦ ἀστερισκοῦ ἐπὶ τοῦ δισκαρίου. Ἡ ἀρμόζουσα ἐναυθαρησις εἶναι τὸ ψαλμικὸν «Τῷ λόγῳ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν...». Τοῦτο μαρτυρεῖται ὑπὸ τῶν χφφ. (Βλ. Π. Ν. Τρεμπέλα, Αἱ τρεῖς Λειτουργίαι, σ. 238), ἀνταποκρίνεται δὲ καὶ εἰς τὴν προτασσομένην παρακάλειυσιν τοῦ διακόνου «Στερέωσον, δέσποτα».

4. Ἡ ὑψωσις τοῦ προσκομιζομένου ἄρτου, συνοδευομένη ὑπὸ τοῦ τροπαρίου «Ἐξηγόρασας ἡμᾶς...» τοποθετεῖται συνήθως πρὸ τῆς ἐνάργεως τῆς ἀκολουθίας τῆς Προθέσεως διὰ τοῦ «Εὐλογητὸς ὁ Θεός...». Θεωροῦμεν ὁμως φυσικώτερον ἡ ὑψωσις νὰ γίνεται μετὰ τὸ «Εὐλογητὸς ὁ Θεός...» συνοδευομένη ὑπὸ τοῦ τροπαρίου τούτου, διὰ νὰ ἐπακολουθήσῃ εὐθύς ἡ σταύρωσις τοῦ ἄρτου διὰ τῆς λόγχης καὶ ἡ ἀποτομὴ τοῦ Ἄμνου. Σημειωτέον ὅτι χειρόγραφα τινα ὀρίζουσι νὰ λέγεται τὸ τροπάριον τοῦτο μετὰ τὴν ἀπόθεσιν τοῦ Ἄμνου ἐπὶ τοῦ δίσκου (Π. Ν. Τρεμπέλα, Αἱ τρεῖς Λειτουργίαι, σ. 233).

- **Σημείωσις:** Οἱ προτάσεις τοῦ **Κειμένου Α1** ἐγίναν δεκτὲς ὁμοφώνως ὑπὸ τῆς Συνάξεως **Ε' - 19.10.2022** ἐκ. ἡμ.

ΙΕΡΑΤΙΚΟΝ Α'

ΠΕΡΙΕΧΟΝ ΑΠΑΣΑΝ
ΤΗΝ
ΤΟΥ ΙΕΡΕΩΣ ΔΙΑΤΑΞΙΝ

A2

ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΣΠΕΡΙΝΟΝ
ΤΟΝ ΟΡΘΡΟΝ
ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ Θ. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΝ
ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΕΚΔΟΣΙΣ
ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΣΙΜΩΝΟΣ ΠΕΤΡΑΣ
ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ 1992

Ἀκολουθία τῆς Προσκομιδῆς

Μετὰ ταῦτα προσκυνοῦσι τρεῖς ἔμπροσθεν τῆς προθέσεως,
λέγοντες ἑκάτερος·

Ὁ Θεός, ἱλάσθητί μοι τῶ ἀμαρτωλῶ καὶ ἐ-
λέησόν με.

Καί, θέσας ὁ Ἱερεὺς τὴν ἁγίαν λόγχην ἐπὶ τῆς προσφορᾶς,
ὑφοῖ ταῦτα μέχρι τοῦ μετώπου αὐτοῦ λέγων·

Ἐξηγόρασας ἡμᾶς ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νό-
μου, τῶ τιμίῳ σου αἵματι· τῶ σταυρῶ προση-
λωθεῖς, καὶ τῇ λόγχῃ κεντηθεῖς, τὴν ἀθανασίαν
ἐπήγασας ἀνθρώποις, Σωτῆρ ἡμῶν, δόξα σοι.

Ὁ Διάκονος· *Ἐλόγησον, δέσποτα.*

Ὁ Ἱερεὺς·

Ἐύλογητὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν πάντοτε, νῦν καὶ ἀ-
εὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

Εἶτα λαμβάνει, ἐν μὲν τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ τὴν προσφορὰν,
ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ τὴν ἁγίαν λόγχην, μεθ' ἧς καὶ ποιεῖ τρισσῶς
τύπον σταυροῦ ἐν τῇ προσφορᾷ λέγων καθ' ἑκάστην·

Εἰς ἀνάμνησιν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σω-
τῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ (τρὶς).

Καὶ εὐθὺς πῆγνυσι τὴν λόγχην ἐν τῷ δεξιῷ μέρει τῆς
σφραγίδος, ἐν ᾧ ἔστι τὸ ΙΣ, καὶ λέγει ἀνατέμνων·

Ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη.

ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΠΡΟΘΕΣΕΩΣ "Η ΠΡΟΣΚΟΜΙΔΗΣ

A3

ΠΡΩΤΟΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ
ΘΑΝΑΣΙΟΥ Δ. ΚΑΤΖΙΓΚΑ

27 28 29

Ὁ Ἱερέας καὶ ὁ Διάκονος, ἀφοῦ ἐνδυθοῦν καὶ νίψουν τὰ χεῖρια τους, ἔρχονται στὴν ἅγια Πρόθεση, κάνουν τρία προσκυνήματα λέγοντας ὁ καθένας γιὰ τὸν ἐάντὸ του·

Ὁ Θεός, ἰλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ καὶ ἐλέησόν με. (γ').

Κατόπιν ὁ Ἱερέας κρατώντας στὰ χεῖρια του τίς ἐντὸς τοῦ δίσκου τοποθετημένες Προσφορές καθὼς καὶ τὴν ἅγια Λόγχη, τίς ὑψώνει μέχρι τὸ μέτωπό του. Μὲ φόβο καὶ κατάνυξη πολλή, ἔχοντας τὰ μάτια του στραμμένα πρὸς τὴν εἰκόνα τῆς Ἄκρας Ταπεινώσεως τοῦ Κυρίου, λέγει·

Ἐξηγόρασας ἡμᾶς ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου, τῷ τιμίῳ σου αἵματι· τῷ σταυρῷ προσηλωθεῖς, καὶ τῇ λόγχῃ κεντηθεῖς, τὴν ἀθανασίαν ἐπήγασας ἀνθρώποις, Σωτὴρ ἡμῶν, δόξα σοι.

Ὁ δὲ Διάκονος, κρατώντας μὲ τὸ δεξιὸν χεῖρι τὸ Ὅραριο, λέγει·

Ἐυλόγησον, Δέσποτα.

Ὁ Ἱερέας στὴ συνέχεια, ἀφοῦ κάνει τὸ σημεῖο τοῦ Σταυροῦ πάνω ἀπὸ τὸ Δισκάριο καὶ τὸ ἅγιο Ποτήριο μὲ τίς ὑψωμένες Προσφορές, ἀρχίζει μὲ τό·

Ἐυλογητὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν πάντοτε, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

Ἐπειτα ὁ Ἱερέας κρατώντας στὸ δεξιὸν χεῖρι τὴν ἅγια Λόγχη, σφραγίζει μ' αὐτὴν τὴν πρώτη Προσφορά τρεῖς φορές ἐπάνω στὴ σφραγίδα ποὺ πρόκειται νὰ βγάλει, ἐνῶ ὁ Διάκονος λέγει·

**Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
Κύριε, ἐλέησον.**

Ὁ Ἱερέας, λέγει·

Εἰς ἀνάμνησιν τοῦ Κυρίου, καὶ Θεοῦ, καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. (γ').

Ὁ δὲ Διάκονος συμπληρώνει τὴν ἐκφώνηση λέγοντας·

Πάντοτε· νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν. (γ').

Καὶ ἀφοῦ περὶ τρεῖς φορές τὴ φράση αὐτὴ, κόβει μὲ τὴν ἅγια Λόγχη στὶς τέσσερις πλευρὰς τὸν Ἀμνὸν. Πρῶτα στὸ δεξιὸ μέρος τῆς σφραγίδας τῆς Προσφορᾶς, στὸ ὁποῖο θορῶσκονται οἱ θραχυραφίεις ΙΣ, ΝΙ, καὶ καθὼς κόβει, λέγει·

ΕΚΔΟΣΕΙΣ "ΜΥΓΔΑΛΙΑ"

Ἄκολουθία τῆς Ἱερᾶς Προθέσεως
ἢ Προσκομιδῆς
Α' ἔκδοσις 1999
ISBN: 960 - 7666 - 09 - 7

Ἐκδοτικὴ παραγωγή - Κεντρικὴ διάθεση
Γραφικὲς Τέχνες - Ἐκδόσεις ΜΥΓΔΑΛΙΑ
Δαβάκη 18 - 570 09 - Καλοχώριον
Τηλ.: (031) 754.254 - Fax: 754.558

ΙΕΡΑΤΙΚΟΝ
ΑΙ ΘΕΙΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΙ
ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ
και
ΤΩΝ ΙΠΡΟΗΓΙΑΣΜΕΝΩΝ
μετά της τυπικής αὐτῶν Διατάξεως
και τινῶν ἀπαραιτήτων
ΙΕΡΩΝ ΑΚΟΛΟΥΘΩΣΕΩΝ, ΤΑΞΕΩΝ και ΕΥΧΩΝ

© 'Αποστολική Διακονία
'Ιασιών 1 115 21 'Αθήναι
Τηλ. 7228008
'Εκδόσεις Α' 1962
'Εκδόσεις Β' 1977
'Εκδόσεις Γ' 1987
'Αριθ. καταλ. 01-62

A4

ΔΙΑΤΑΞΙΣ Θ. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟΝ ΚΑΙ ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΟΝ ΜΕΡΟΣ

«...Τῇ θυσίᾳ ταύτῃ τῇ ἱερᾷ, πάντες ὁμοῦ
ἄγγελοι τε και ἀνθρώποι ἀγιοὶ ἠνώθησαν τῷ Χριστῷ,
και ἐν αὐτῷ ἠγιάσθησαν και τούτω ἡμᾶς ἐνοῦσιν.»
(Συμεὼν Θεσσαλονίκης, Migne 155, 281 B)

'Εν τῇ ἱερᾷ Προθέσει ἐλθόντες
ὁ τε Ἱερεὺς και ὁ Διάκονος και
πρασκυνησαντες τρίς, λέγουσιν:

Ο' Θεὸς ἰλάσθητί μοι τῷ
ἁμαρτωλῷ, και ἐλέησόν
με (ἐκ τρίτου).

'Ο Ἱερεὺς:

Ε'τοιμάζου Βηθλεέμ· ἡ-
νοικταὶ πᾶσιν ἡ Ἐδέμ.
Εὐτρεπίζου Ἐφραθά, ὅτι
τὸ ξύλον τῆς ζωῆς, ἐν τῷ
Σηλαιῷ ἐξῆθησεν ἐκ
τῆς Παρθένου. Παράδει-
σος και γάρ, ἡ ἐκείνης
γαστήρ, ἐδείχθη νοστής,
ἐν ᾧ τὸ θεῖον φυτόν' ἐξ

οὐ φαγόντες ζήσομεν, οὐχι δὲ ὡς ὁ Ἀδὰμ τεθνηξόμεθα. Χριστὸς
γεννᾶται, τὴν πρὶν πεσοῦσαν, ἀναστήσων εἰκόνα.

Και λαβὼν ὁ Ἱερεὺς τὴν Προσφορὰν ἀπὸ τῆς ἁγίας Προθέσεως και τὴν
ἁγίαν Λόγην, ταῖς δυοὶ χερσίν, ὑψώνει αὐτὴν μετὰ τοῦ μετώπου του· μετὰ
πολλοῦ δὲ φόβου και κατανύξεως ἄρας τὸ δῆμα εἰς τὸν οὐρανόν, λέγει:

Ε'ξηγόρασας ἡμᾶς ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου, τῷ τιμίῳ σου
αἵματι· τῷ Σταυρῷ προσηλωθεὶς, και τῇ λόγχῃ κεντηθεὶς,
τὴν ἀθανασίαν ἐπήγασας ἀνθρώποις· Σωτήρ ἡμῶν, δόξα σοι.

Μεθ' ὃ ὁ Διάκονος, ἀνέχων τὸ Ὅραριον τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ, λέγει:

Εὐλόγησον, Δέσποτα.

'Ο Ἱερεὺς (ποιῶν τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ ἐπάνω τοῦ Δισκαρίου, διὰ τῆς
Προσφορᾶς και τῆς Λόγχης,) ποιεῖ Εὐλογητόν, λέγων:

Ε'ὐλόγητός ὁ Θεὸς ἡμῶν, πάντοτε· νῦν και εἰς τοὺς
αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

Εἶτα κρατῶν, ὁ Ἱερεὺς, ἐν μὲν τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ τὴν Προσφορὰν, ἐν δὲ τῇ
δεξιᾷ τὴν ἁγίαν Λόγην και σφραγίζων μετ' αὐτῆς τρίς ἐπάνω τῆς σφραγίδος,
ἦν μέλλει νὰ ἄρῃ, τοῦ Διακόνου λέγοντος:

Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν. Κύριε, ἐλέησον.

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ ΑΝΑΝΕΩΣΗ

Δοκίμια λειτουργικής αγωγής
κλήρου και λαού

Α'

Η ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΤΗΣ ΠΡΟΘΕΣΕΩΣ (ΠΡΟΣΚΟΜΙΔΗΣ)

Ίστορικολειτουργική θεώρηση*

Έτσι από

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΤΗΝΟΣ»
ΑΘΗΝΑ 2001

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ ΑΝΑΝΕΩΣΗ

74 75

© Προσεπεριβόρετος Δημήτριος Β. Τζέρπος
«Λειτουργική Ανανέωση»

* Έκδοσεις «ΤΗΝΟΣ»

Βαλακλάδος 6, 114 71 Αθήνα
* Αρ. πτ/λεπ. / τηλεμηνιαίου: 64.25.998

* Ηλεκτρονική στατιστική
Line Art. Θεμιστοκλέους 49, Αθήνα
* Αρ. πτ/λεπ. 38.42.451, * Αρ. τηλεμηνιαίου: 38.47.169

A.E. 592.1132.111

* * *

τήν άπλη εύχή τής Προθέσεως, πού είδαμε κατά τήν προηγούμενη περίοδο, φτάνουμε πλέον στή διαμόρφωση μιᾶς ακολουθίας, διαμέσου τής όποίας και διακηρύσσεται τελεουργικά όχι μόνο αυτό καθαυτό τό πρόσωπο του Κυρίου, αλλά και άλλα επιμέρους γεγονότα τής επί γῆς παρουσίας του, ιδιαίτερα τής σταυρικῆς του θυσίας. Αὐτή ἡ διαμέσου τής λειτουργικῆς συμβολικῆς ἀπεικόνιση καί παροντοποίηση τῶν σωτηριολογικῶν πραγματικοτήτων²⁰ εἰσάγεται γιά πρώτη φορά

συστηματικά στή βυζαντινὴ λειτουργικὴ ἐρμηνευτικὴ ἀπό τὸν εἰκονόφιλο πατριάρχη Κων/λεως Γερμανό (733), ὁ ὁποῖος στό λειτουργικό ὑπόμνημά του *Ίστορία ἐκκλησιαστικὴ καί μυστικὴ θεωρία*²¹, γράφει γιά τήν ἀκολουθία τής Προθέσεως τὰ ἐξῆς χαρακτηριστικά: Ἡ προσκομιδὴ ἡ γενομένη ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ ἦτο ἐν τῷ σκευοφυλακίῳ, ἐμφαίνει τοῦ κρανίου τὸν τόπον ἐν ᾧ ἐσταυρώθη ὁ Χριστός... ὡς ἀμνὸς σφαττόμενος τῇ λόγχῃ τὴν πλευρὰν αὐτοῦ... Ὁ δὲ οἶνος καὶ τὸ ὕδωρ ἐστὶ τὸ ἐξελθὸν ἐκ τῆς πλευρᾶς αὐτοῦ αἷμα καὶ ὕδωρ... ἀντὶ γάρ τῆς λόγχῆς τῆς κεντησάσης τὸν Χριστὸν ἐν τῷ σταυρῷ, ἔστι καὶ αὕτη ἡ λόγχῃ...²².

20. ΣΟΥΑΤΣ, μν. ἔργ., σελ. 116 ἐξ.

21. Γιά τό κείμενο αὐτό βλ. ιδιαίτερα BORNERT R. *Les commentaires byzantins de la divine liturgie du vii au xv siecle*. Paris 1966 (Archives de l' Orient Chretien 9), σελ. 125 ἐξ.

22. BORGIA N., *Il Commentario liturgico di S. Germano Patriarca Constantinopolitano e la versione latina di Anastasio Bibliotecario*. Grottaferrata 1912 (Studi Liturgici i), σελ. 28, 19. Πρβλ. ΣΟΥΑΤΣ, μν. ἔργ., σελ. 113. Ἐκφραστικὴ τῆς ἐμπεδοδύμενης συμβολικῆς τῆς ἐνανθρωπήσεως στήν Πρόθεση εἶναι ἡ κατά τὸν 9ο αἰ. χρονολογούμενη θαυματουργικὴ διήγηση τοῦ Γρηγορίου τοῦ Δεκαπολίτου, πού ἐνέπνευσε καὶ τό εἰκονογραφικό θέμα *Μελισμός*, πού παριστάνεται κατά τήν παλαιολόγεια ἐποχὴ στό κάτω μέρος τῆς ἀψίδας τοῦ ἱεροῦ βήματος ἢ στήν κόγχη τῆς Προθέσεως: Ἀρξαμένου οὖν τοῦ ἱερέως τῆς Θείας Προσκομιδῆς καὶ λαβόντος τὸν ἄρτον ποιῆσαι τὴν ἀναίμακτον θυσίαν ὁ Σαρακηνὸς εἶδε τὸν ἱερέα, ὅτι παιδίον ἔλαβεν ταῖς χερσὶν καὶ ἔσφαττεν αὐτό κινρῶν τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐν τῷ ποτηρίῳ καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ κλῶν, θεις ἐν τῷ δίσκῳ... Ὡς δὲ ἤγγικεν ἡ ὥρα τῆς ἀγίας εἰσόδου, ὁ Σαρακηνὸς εἶδεν αὐθὺς τρανοτέρως τὸ παιδίον ἐν τῷ δίσκῳ μεμελισμένον εἰς τέσσαρα καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐν τῷ ποτηρίῳ. PG 100, 1201C-1203C. Πρβλ. ΣΟΥΑΤΣ, μν. ἔργ., σελ. 115.

**Β'. Τὸ βιβλίον τοῦ Ἀποστόλου
εἰς τὴν Θεϊαν Λειτουργίαν**
• Δὲν ἐπιδίδεται ὑπὸ τοῦ Ἱερέως

ΙΩΑΝΝΟΥ Μ. ΦΟΥΝΤΟΥΛΗ

Β1

Β'

(110-200)

**ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ
ΕΙΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑΣ ΑΠΟΡΙΑΣ**

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1975

25 26 27

111

Παρετήρησα ἓνα καινοφανὲς σὲ κά-
ποιο ναὸ μεγάλης πόλεως· ὁ ἱερεὺς ἀπὸ
τὴν ὠραία πύλη παραδίδει πρὸς ἀνάγνω-
σιν τὸν Ἀπόστολο στὸν ἀναγνώστη κατὰ
τὸ τέλος τοῦ πολυχρονισμοῦ τῶν βασι-
λέων καὶ τὸν παραλαμβάνει πάλι κατὰ
τὸ «Εἰρήνη σοι...» καὶ τὸν ἀποθέτει στὴν
ἅγια τράπεζα. Πρέπει νὰ γίνεταὶ αὐτὸ
καὶ γιατί;

Πρόκειται γιὰ ἓνα νεωτερισμὸ, πὺ γίνεται ἀπὸ καλὴ
μὲν πρόθεσι, γιὰ νὰ ἐξαρθῆ δηλαδὴ ἡ ἱερότης τοῦ ἀποστο-
λικοῦ ἀναγνώσματος καὶ τοῦ βιβλίου πὺ περιέχει τις ἀπο-
στολικὲς περικοπές, ἀλλὰ πὺ εἶναι θεωρητικῶς καὶ ἱστορι-
κῶς καὶ πρακτικῶς ἀκόμη ἀδικαιολόγητος.

Τὸ ἀποστολικὸ ἀνάγνωσμα καὶ τὸ σχετικὸ βιβλίον, ὁ
«Ἀπόστολος» ἀσφαλῶς εἶναι ἱερό, λόγῳ ἀκριβῶς τοῦ περιε-
χομένου του, πὺ εἶναι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, ὅπως τὸν διευτύ-
πωσαν ἐμπνεόμενοι ἀπὸ τὸ ἅγιον Πνεῦμα οἱ ἅγιοι ἀπόστο-
λοι στὶς Ἐπιστολές των. Ἐξ ἴσου ἱερά εἶναι καὶ τὰ ἄλλα λει-
τουργικὰ βιβλία πὺ περιέχουν ἀναγνώσματα, ψαλμοὺς καὶ
ὕμνους τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως τὸ Ψαλτήριον, πὺ περιέχει
τοὺς θεοπνεύστους ὁμοίως ψαλμοὺς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης,
τὸ Ὁρολόγιον, τὰ Μηναιᾶ, τὸ Τριῶδιον καὶ Πεντηκοστάριον,
ἡ Παρακλητικὴ κλπ., πὺ καὶ αὐτὰ περιέχουν ὕλικὸ ἐκ τῶν

ἀγίων Γραφῶν, ἀναγνώσματα, ὄχι μόνο ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη ἀλλὰ καὶ ἀποστολικά, ὅπως τὸ Τριψῆδιο καὶ τὰ Μηναῖα στοὺς ἑσπερινοὺς τῶν ἑορτῶν τῶν Ἀποστόλων, ψαλμοὺς καὶ ἱεροὺς ὕμνους τῆς Ἐκκλησίας. Δὲν πρέπει ὁμως στὴν προσπάθεια νὰ ἐξάρωμε τὴν ἱερότητά των νὰ υπερβάλωμε τὰ πράγματα. Τὰ βιβλία αὐτὰ ἀνήκουν στὸν χορό, ὁ ὁποῖος ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ ἐκτελεῖ τὴν ψαλμοψῆδη στοὺς ναοὺς, ἔργο δηλαδὴ ἱερώτατο. **Κατ' ἀναλογίαν** θὰ ἔπρεπε καὶ αὐτὰ τὰ βιβλία, ἂν ὁ λαὸς καὶ οἱ ἀντιπρόσωποί του, οἱ ψάλται καὶ οἱ ἀναγνώσται πού καὶ αὐτοὶ ἀνήκουν στὸν κατώτερο ἔστω κλῆρο, ἐθεωροῦντο ἀνάξιοι καὶ βέβηλοι, νὰ διασφαλίζωνται στὸ ἅγιο βῆμα καὶ νὰ κρατοῦνται καὶ νὰ χρησιμοποιοῦνται μόνο ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς. **Αὐτὸ ὁμως δὲν τὸ διενεόθη κανεὶς ποτέ.** **Ὅτι** δὲ καὶ ὁ Ἀπόστολος ἀνήκει στὴν ἴδια κατηγορία τῶν λειτουργικῶν βιβλίων, φαίνεται ὄχι μόνο ἀπὸ τὸν πρόλογό του, πού ἀπευθύνεται σὲ πρόσωπο πού ἀνήκει στὸν χορό, στὸν ἀναγνώστη, ἄσχετο ἂν καλῶς ἢ κακῶς δὲν ἐφαρμόζεται πιά ἡ σχετικὴ κανονικὴ διάταξις, ἀλλὰ γιατί περιέχει καὶ τὰ ἀντίφωνα τῶν ἑορτῶν καὶ τὰ κοινωνικά, στοιχεῖα δηλαδὴ τῆς ἀκολουθίας ἀνήκοντα στὸν χορό. **Ἀπὸ τὰ λειτουργικὰ βιβλία μόνο τὸ Εὐαγγέλιο ἀξιοῦται ἰδιαιτέρας τιμῆς,** ἐπειδὴ περιέχει τὸν βίον καὶ τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου καὶ εἰκονίζει αὐτὸν τὸν σαρκωθέντα Λόγον, τὸν Σωτῆρα, καὶ μόνο αὐτὸ ἀποτίθεται ἐπάνω στὴν ἁγία τράπεζα, τὸν θρόνον τοῦ Βασιλέως τῆς δόξης (οἱ σλάβοι μάλιστα δὲν τοποθετοῦν οὔτε τὴν φυλλάδα τῆς λειτουργίας στὸ θυσιαστήριον), τὸ κρατοῦν καὶ τὸ ἀναγινώσκουν μόνον οἱ ἀνώτεροι κληρικοὶ καὶ πρὸ αὐτοῦ ἀνάπτονται φῶτα καὶ καίονται θυμιάματα. **Δὲν ὑπάρχει οὔτε σὲ χειρόγραφο, οὔτε σὲ ἔντυπο Τυπικὸ παρομοία διάταξις γιὰ τὸν Ἀπόστολο,** οὔτε ὅτι τὸ Ἀποστολικὸ βιβλίον τίθεται στὴν ἁγία τράπεζα, οὔτε ὅτι δίδεται ἀπὸ τὸν ἱερέα στὸν ἀναγνώστη. **Ἀλλὰ** ὑπάρχει καὶ πρακτικὸς λόγος πού ἐπιβάλλει νὰ εὑρίσκηται ὁ Ἀπόστολος στὸ ἀναλόγιον. **Ἐκεῖνος** πού θὰ τὸν ἀναγνώσῃ ὀφείλει ἀπὸ ἐλαχίστη συναίσθησι εὐθύνης ἔναντι τοῦ ἱεροῦ ἔργου πού τοῦ ἀνατίθεται καὶ ἔναντι τοῦ ἐκκλησιάσματος πού θὰ

ἀκούση τὸ ἀνάγνωσμα, νὰ ἔχη προαναγνώσει τὸ κείμενο, τὸ ὁποῖο ὁμολογουμένως καὶ στὴν γλῶσσα καὶ στὰ νοήματα δὲν εἶναι εὐκόλο, ἂν ὄχι καὶ στὸ σπῖτι του, τοῦλάχιστον κατὰ τὸ χρονικὸ διάστημα πού προηγεῖται τῆς ἀναγνώσεώς του. **Π**ρὸς τὰ ἐκεῖ πρέπει νὰ στρέψη τὴν προσοχὴ του ὁ ἱερεὺς, ἂν θέλη νὰ τονίσῃ τὴν ἱερότητα τοῦ ἀποστολικοῦ ἀναγνώσματος. Ἄντι νὰ περιβάλλῃ τὸ Ἀποστολικὸ βιβλίον μὲ μία ἄγνωστη στὴν ἱστορία τῆς θείας λειτουργίας ἱεροπρέπεια, νὰ συστήσῃ, νὰ παρακαλέσῃ καὶ νὰ ἐπιβάλλῃ στὸν ἀναγνώστη νὰ μελετᾷ προηγουμένως τὸ ἱερὸ κείμενον καὶ νὰ τὸ ἀπαγγέλλῃ μὲ φόβον Θεοῦ, χωρὶς ἐπιδείξεις, ἀπλᾶ καὶ καθαρᾶ, χωρὶς λάθη, τῶν ὁποίων συχνὰ δυστυχῶς εἴμεθα ὄλοι μάρτυρες.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΕΙΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑΣ ΑΠΟΡΙΑΣ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1976

209

Διατί στάς διαφόρους ἀκολουθίας ἀναγινώσκεται πρῶτον ὁ Ἀπόστολος καὶ μετὰ τὸ Εὐαγγέλιον καὶ διατί ἀποδίδεται περισσότερος σεβασμὸς κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Εὐαγγελίου ἀπὸ τοῦ Ἀποστόλου, ἐφ' ὅσον καὶ τὰ δύο εἶναι ἀναγνώσματο ἀπὸ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης;

210

Εἶδα εἰς κάποιον ναὸν προκειμένου νὰ ἀναγνωσθῆ ὁ Ἀπόστολος νὰ γίνεται ἓνα εἶδος μικρᾶς εἰσόδου. Νὰ παραλαμβάνη δηλαδὴ ὁ ἀναγνώστης τὸ βιβλίον ἀπὸ τὸν ιερέα, νὰ ἐξέρχεται ἀπὸ τὴν βορεία πύλη, προπορευομένων δύο παιδίων με λαμπάδας, νὰ ἀνέρχεται εἰς τὸν θρόνον καὶ νὰ ἀναγινώσκη ἐκεῖθεν τὸν Ἀπόστολον. Εἶναι τοῦτο ὀρθόν;

Ἡ ὑπ' ἀριθμ. 111 ἐρώτησις ἀναφέρεται σ' ἓνα παρόμοιο ζήτημα. **Τὸ** ἐρώτημα τότε ἦτο ἂν εἶναι ὀρθὴ ἡ πρᾶξις ποὺ τηρεῖται ἀπὸ μερικοὺς ἱερεῖς, νὰ παραδίδεται δηλαδὴ ὁ Ἀπόστολος στὸν ἀναγνώστη ἀπὸ τὸν ἱερέα καὶ νὰ παραλαμβάνεται πάλι μετὰ τὴν ἀνάγνωσι καὶ νὰ ἀποτίθεται στὴν ἀγία Τράπεζα. **Ἀπαντήσαμε** τότε, ὅτι πρόκειται περὶ εὐλαβοῦς νεωτερισμοῦ, ἀδικαιολογήτου ὅμως θεωρητικῶς, ἱστορικῶς καὶ πρακτικῶς. **Τὴν** ἀντίθετο θέσι ὑπεστήριξε ὁ π. Π. Ἰωάννου σὲ ἐπιστολῇ, ποὺ ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ τεῦχος τῆς 1ης Ἰανουαρίου 1968 τοῦ «Ἐφημερίου», τόμος ΙΖ', σελ. 40-41. **Οἱ** δύο ἀνωτέρω ἐρωτήσεις μᾶς ἐπαναφέρουν στὸ θέμα, ἡ πρώτη ὡς ἀναφερομένη στὴν θεωρητικὴ ὄψιν τοῦ πράγματος καὶ ἡ δευτέρα σὲ μία πρᾶξι παραπλησία πρὸς ἐκείνη ποὺ μᾶς ἀπησχόλησε τότε. **Αὐτὴ** τὴν φορὰ μάλιστα παρουσιάζεται σὲ βελτιωμένη μορφή.

Θὰ μᾶς ἐπιτρέψουν ὅσοι τυχὸν ἔχουν ἀντίθετη γνώμη

πρὸς ἐκείνη πού διατυπώσαμε τότε, νὰ ἐπιμείνωμε σ' αὐτή, γιατί εἴμαστε πεπεισμένοι γιὰ τὴν ὀρθότητά της. Κατ' ἀρχὴν δὲν ἀμφισβητήσαμε τὴν καλὴ καὶ εὐλαβῆ πρόθεσι ἐκείνων πού τὴν εἰσηγοῦνται. Ὁ μακαριστὸς καθηγητὴς Β. Βέλλας στὸν «Ἐφημέριο» (τ. Δ' (1955), σελ. 132-134) ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐκδόσεως τοῦ Ἀποστόλου ἀπὸ τὴν Ἀποστολικὴ Διακονία ἔγραψε ἕνα ἄρθρο καί, τρόπον τινὰ χαιρετίζων τὴν ἐκδοσι ἐκείνη, ἀνεφέρετο στὴν ἐλεεινὴ κατάστασι στὴν ὁποία βρίσκεται σὲ μερικοὺς ναοὺς τὸ ἀποστολικὸ βιβλίον καὶ τὴν ἀνευλάβεια, μὲ τὴν ὁποία χρησιμοποιεῖται ἀπὸ μερικοὺς. Ἀνεφέρετο δὲ σὲ ἔθιμο τῆς Ἐπτανήσου, τὸ ὁποῖο καὶ ἐπεδοκίμαζε καὶ εἰσηγεῖτο τὴν γενίκευσί του, αὐτὸ ἀκριβῶς στὸ ὁποῖο ἀνεφέρετο ἢ ὑπ' ἀριθμ. 111 ἐρώτησις. Γιὰ τὴν παράδοσι τοῦ Ἀποστόλου στὸν ἀναγνώστη ἀπὸ τὸν ἱερέα ὀμιλεῖ καὶ ὁ μακαριστὸς π. Γεργάσιος Παρασκευόπουλος στὸ βιβλίον του «Ἐρμηνευτικὴ ἐπιστασία ἐπὶ τῆς θείας λειτουργίας», Πάτριαι 1958, σελ. 122. | Γιὰ πρώτη φορά εἰσηλθε ἡ πρᾶξις αὐτὴ σὲ λειτουργικὸ βιβλίον στὴν ἐκδοσι τοῦ «Ἱερατικοῦ» τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τοῦ ἔτους 1962, σελ. 118-119: «Ὁ ἀναγνώστης λαμβάνων τὸν Ἀπόστολον» παρὰ τοῦ ἱερέως καὶ ἀσπαζόμενος τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἴσταται... Πληρωθέντος τοῦ Ἀποστόλου... ὁ ἀναγνώστης ποιῶν μετάνοιαν ἐπιδίδωσι τῷ ἱερεὶ τὸν Ἀπόστολον ἀσπαζόμενος τὴν δεξιάν αὐτοῦ». Τότε ἡ πρᾶξις αὐτὴ διεδόθη περισσότερο, οἱ κατασκευασταὶ δὲ ἐκκλησιαστικῶν σκευῶν μᾶς παρουσίασαν ἀργυρόδετα ἀποστολικά βιβλία κατὰ μίμησιν τῶν Εὐαγγελίων μὲ τοὺς δύο κορυφαίους, τοὺς δώδεκα, τὸν ἀπόστολον Ἀνδρέα καὶ ἄλλες σχετικὲς ἢ ἄσχετες παραστάσεις στὰ καλύμματα. Τὰ βιβλία αὐτὰ βρῆκαν καὶ θέσι στὴν ἁγία τράπεζα δίπλα στὸ Εὐαγγέλιον. Ἐνα δεῦτερον βῆμα εἶναι καὶ ἡ «εἴσοδος» τοῦ Ἀποστόλου τῆς ὑπ' ἀριθμ. 210 ἐρωτήσεως.

Ὁφείλωμε νὰ τονίσωμε, ὅτι οἱ νεωτερισμοὶ αὐτοὶ δὲν εἶναι σύμφωνοι πρὸς τὴν ὀρθὴ λειτουργικὴ παράδοσι τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ γενεά μας ἔχει δικαιώματα, ἀλλὰ καὶ εὐθύναν ἐναντι τῆς παραδόσεως αὐτῆς. Ὅσο ἡ ἀμέλεια περὶ τὴν συντήρησι καὶ τὴν ἱεροπρεπῆ ἀνάγνωσι τοῦ Ἀποστόλου

πρέπει νά κατακριθῆ, ἄλλο τόσο πρέπει νά ἀποφευχθοῦν οἱ ἀπό ἀντίδρασι ὑπερβολές. **Ὁ** Ἀπόστολος εἶναι βιβλίον ποῦ ἀνήκει στόν χορό καί ὄχι στό βῆμα, γι' αὐτό ἀκριβῶς καί περιέχει τὰ προκείμενα, τὰ ἀλληλουάρια, τὰ κοινωνικά καί τὰ ἀντίφωνα τῆς θείας λειτουργίας. **Καί** τὸ Ψαλτήριον περιέχει ψαλμούς ἀπό τὴν Παλαιὰ Διαθήκη καί τὰ ἄλλα λειτουργικά βιβλία τοῦ χοροῦ περιέχουν ἀναγνώσματα ἀπό τὴν Παλαιὰ καί τὴν Καινὴ Διαθήκη καί ψαλμούς. **Τὰ** κείμενα αὐτὰ εἶναι ἐξ Ἰσου θεόπνευστα καί ἱερά, ὅπως καί οἱ ἀποστολικές περικοπές ποῦ περιέχονται στόν Ἀπόστολο. **Ὅλα** αὐτὰ τὰ βιβλία εἶναι ἱερά καί τὰ ἀναγνώσματα καί οἱ ψαλμοὶ ποῦ περιέχουν εἶναι ἱερά, ὅπως καί κάθε ἀνάγνωσις ἢ ψαλμοῦδιον ποῦ γίνεται κατὰ τὴν θεία λατρεία. **Καί** τὸ λειτουργήμα τοῦ ἀναγνώστου καί τοῦ ἱεροψάλτου εἶναι ἐξ Ἰσου ἱερά. **Ὅσο** γιὰ τὸ ἐπιχείρημα ἐκ τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου, εἶναι πολὺ ἀσθενές. **Σὲ** κανένα χειρόγραφο τῆς λειτουργίας αὐτῆς δὲν μαρτυρεῖται εἴσοδος μὲ ἄλλα λειτουργικά βιβλία, Ἀπόστολο καί Παλαιὰ Διαθήκη, πλὴν τοῦ Εὐαγγελίου. **Ἀλλὰ** καί οὔτε ἀπὸ τὴν λοιπὴ λειτουργικὴ παράδοσι τῆς Ἐκκλησίας ἔχομε κάτι ἀνάλογο στοὺς ἄλλους λειτουργικοὺς τύπους. **Ἡ** εἴσοδος ἐγένετο πάντοτε «μετὰ τοῦ Εὐαγγελίου», ἐφ' ὅσον ἐπρόκειτο νά ἀναγνωσθῆ εὐαγγελικὴ περικοπή. **Γιὰ** τὴν ἱστορικὴ ἐξέλιξι τῆς εἰσοδοῦ γράψαμε στὴν ἀπάντησι στὴν ὑπ' ἀριθμ. 170 ἐρώτησι. **Ἡ** εἴσοδος μετὰ τοῦ Εὐαγγελίου καί τῶν «λοιπῶν γραφῶν» εἰσῆχθη στὴν θεία λειτουργία τοῦ Ἰακώβου ἀπὸ τὸν Διονύσιον Λάτα, μητροπολίτην Ζακύνθου, ποῦ τὴν ἐξέδωσε γιὰ λειτουργικὴ χρῆσι (Ζάκυνθος 1886), εἴτε ἐπὶ τῇ βάσει ἐθίμων τῆς Ἐπιτανήσου, τὰ ὁποῖα μνημονεῦει ὁ καθηγητῆς Β. Βέλλας, εἴτε καί αὐθαιρέτως. **Ἡ** σχετικὴ τυπικὴ διάταξις παρελήφθη καί στὴν ἐκδοσι τοῦ Χρ. Παπαδοπούλου. **Ἡ** ἐν λόγῳ λειτουργία ἐγνώρισε ἓνα μεσοδιάστημα μερικῶν αἰῶνων ἀπραξίας καί δὲν σώζονται ἐκ προφορικῆς παραδόσεως τὰ κατ' αὐτήν. **Ἡ** μόνη πηγὴ τῆς εἶναι τὰ χειρόγραφα, ἀλλ' αὐτὰ, καθὼς εἶπαμε, ὁμιλοῦν μόνο γιὰ εἴσοδο «μετὰ τοῦ Εὐαγγελίου» καί οὐδὲν ἄλλο.

Καί μία σημειῶσις γιὰ τὸ θέμα τῆς «προαναγνώσεως»

τοῦ ἀποστολικοῦ ἀναγνώσματος κατ' ἰδίαν ἀπὸ τὸν ἀναγνώστη πρὸ τῆς δημοσίᾳ ἀναγνώσεώς του. **Β**έβαια τὸ ιδεῶδες εἶναι νὰ μελετᾷ τὸ κείμενο ὁ ὑποψήφιος ἀναγνώστης στὸ σπίτι του. **Π**ρὸς αὐτὸ πρέπει νὰ κατατείνουμε. **Ὁ** ἱερεὺς πρέπει νὰ ἔχη τὴν σχετικὴ πρωτοβουλία καὶ ἀπὸ τὴν προηγουμένη Κυριακὴ νὰ καθορίζῃ τὸν ἀναγνώστη τοῦ Ἀποστόλου τῆς ἐπομένης Κυριακῆς καὶ νὰ τοῦ δίδῃ τὸ βιβλίον νὰ μελετᾷ τὴν περικοπὴν. **Ἔ**τσι θὰ ἀποφεύγονται τὰ ἀναγνωστικὰ σφάλματα, ποὺ δυστυχῶς εἶναι πολὺ συνηθισμένα. **Ἀ**λλὰ, ἐκτὸς τοῦ ὅτι τὸ ιδεῶδες αὐτὸ δὲν τηρεῖται πάντοτε, μία ἐπιπλέον ἐπιτροχάδην ἀνάγνωσις πρὸ τῆς δημοσίᾳ ἀναγνώσεως θὰ ἦταν πολὺ χρήσιμος. **Ν**ὰ φέρωμε καὶ ἓνα ἐπιχειρήμα ἀπὸ τὴν παράδοσι; **Κ**ατὰ τὸ Τυπικὸ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Ἰ αἰῶνος (κῶδιξ Τ. Σταυροῦ 40), κατὰ τὴν λειτουργία τῆς παραμονῆς τῶν Θεοφανείων ἐγίνετο ἡ εἴσοδος μὲ τρία εὐαγγέλια: «τρία εὐαγγέλια εἰσέρχονται ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, ὑπὸ τριῶν διακόνων βασταζόμενα». **Τ**ὸ πρῶτον ἐτίθετο ἐπὶ τῆς ἁγίας τραπέζης, τὸ δεύτερον ἐπὶ τοῦ συνθρόνου καὶ τὸ τρίτον τὸ ἐκράτει ὁ διάκονος ποὺ ἐπρόκειτο νὰ ἀναγνώσῃ τὸ εὐαγγέλιον καὶ ἐπεδίεδετο κατὰ τὸν μεταξὺ τῆς εἰσόδου καὶ τῆς ἀναγνώσεώς του χρόνον στὴν προανάγνωσιν τοῦ κειμένου: «ὁ μέλλων ἀναγνώστη λαμβάνει καὶ μελετᾷ αὐτῷ». **Αὐ**τὸ δὲ ἐγίνετο στὴν Ἁγία Σοφία, ὅπου ὁ διάκονος θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι περισσότερο μορφωμένος καὶ θὰ ἀνεγίνωσκε γνωστὴ περικοπὴ ἐκ τοῦ εὐαγγελίου. **Ἀ**σφαλῶς δὲ δὲν θὰ ἐγίνετο μόνον κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς περικοπῆς τῆς παραμονῆς τῶν Θεοφανείων ἢ ἀπὸ τὸ ἄνωτέρω Τυπικὸ μαρτυρουμένη πρᾶξις. **Π**ολὺ περισσότερο πρέπει νὰ ἰσχύῃ αὐτὸ σήμερον, ποὺ οἱ ἀναγνώσται δὲν εἶναι ἐξ ἐπαγγέλματος, τρόπον τινά, ἀναγνώσται καὶ τὰ ἀποστολικά κείμενα εἶναι δυσκολώτερα ἀπὸ τὰ εὐαγγέλια.

Ἡ ἐξαρσις τοῦ εὐαγγελικοῦ ἀναγνώσματος ἐναντι τοῦ ἀποστολικοῦ, καθὼς καὶ τοῦ βιβλίου ποὺ περιέχει τὶς ἀναγινωσκόμενες περικοπές, τοῦ «εὐαγγελίου», ἐναντι τοῦ «Ἀποστόλου» δὲν γίνεται χωρὶς λόγο. **Ἡ** ὅλη παραδεδομένη τάξις τοῦ σημείου αὐτοῦ τῆς λειτουργίας μας εἶναι σιγηρὴ γέννησις σὲ ἰσχυρὰς θεολογικὰς βάσεις. **Τ**ὸ ἀποστολικὸ ἀνά-

γνωσμα και ο «'Απόστολος» τίθενται ήθελημένως σε δευτέ-
ρα θέσι έναντι του ευαγγελικού ανάγνωσματος και του «Ευ-
αγγελίου». Αυτό δέν σημαίνει ότι δέν είναι και τὰ δύο βι-
βλία της Καινης Διαθήκης και εξ ίσου θεόπνευστα. **Ας** μη
συγχέωμε τὰ πράγματα· οί Πατέρες που διερρύθμισαν τὰ της
λατρείας μας δέν ήσαν ολιγώτερο ορθόδοξοι από ήμας. **Το**
ιδικό μας χρέος είναι νά διαπιστώσωμε από την λειτουργι-
κή παράδοσι της 'Εκκλησίας μας πώς έχουν τὰ πράγματα
και γιατί έχουν έτσι. **Στα** δύο αυτά ερωτήματα θά στραφη ή
ανάζητησίς μας.

Εν πρώτοις τὸ ἀποστολικὸ ἀνάγνωσμα προτάσσεται
του ευαγγελικού σ' ὄλους τούς λειτουργικούς τύπους. Αυτό
μᾶς φαίνεται ιστορικῶς ἀνακόλουθο και γιατί στην παραδε-
δομένη σειρά των βιβλίων της Καινης Διαθήκης προτάσσεν-
ται τὰ Εὐαγγέλια και γιατί πρώτα ἐκήρυξε ὁ Χριστός και
κατόπιν οί ἀπόστολοι. **Εκτός** ὅμως του ὅτι και ιστορικῶς
ἀρχαιότερα βιβλία της Καινης Διαθήκης είναι οί 'Επιστο-
λές των ἀποστόλων και στην θεία λατρεία πρώτα εἰσήλθε ή
ἀνάγνωσις των 'Επιστολῶν και κατόπιν των Εὐαγγελίων, ὁ
'Απόστολος ἀναγινώσκειται πρὸ του Εὐαγγελίου για νά
ἐξαρθῆ ή σπουδαιότης του δευτέρου. **Στην** ἀρχαία 'Εκκλησία
ἀνεγινώσκειτο κατά την θεία λειτουργία και περικοπή ή πε-
ρικοπές από την Παλαιά Διαθήκη, ὅπως γίνεται και στην
λειτουργία μας κατά τις παραμονές των μεγάλων ἐορτῶν και
σε ὠρισμένες ἄλλες περιπτώσεις. **Αὐτές** προηγουντο των ἀ-
ναγνωσμάτων της Καινης. **Εἶχαμε,** δηλαδή, και ἔχομε μία
ἀνιούσα κλίμακα: Παλαιά Διαθήκη – 'Επιστολαι – Εὐαγ-
γέλιον. **Ὅπως** ὁ Χριστός ἔστειλε τούς ἀποστόλους «πρὸ
προσώπου αὐτοῦ» (Λουκᾶ ι', 1), έτσι και τὸ ἀποστολικὸ ἀ-
νάγνωσμα γίνεται «πρὸ προσώπου» του Εὐαγγελίου. **Και** ὅ-
πως ἀκριβῶς στίς ἐκκλησιαστικῆς πομπές προηγουνται οί
ἔχοντες τούς κατωτέρους βαθμούς και ἔπονται οί ἱερεῖς και
οί ἀρχιερεῖς, έτσι και τὸ ευαγγελικὸ ἀνάγνωσμα ἔρχεται τε-
λευταῖο στην σειρά των ἀναγνωσμάτων.

Τὸ Εὐαγγέλιο ἀνεγινώσκειτο ἀπὸ τὸν διάκονο ή, ἐλλεί-
ψει τούτου, ἀπὸ τὸν ἱερέα, σε ὠρισμένες δὲ περιπτώσεις ἀπὸ
μόνο τὸν ἱερέα ή και τὸν ἀρχιερέα. **Ὁ** 'Απόστολος πάντοτε
ἀπὸ κατώτερο κληρικὸ, τὸν ἀναγνώστη, και σήμερα ἀπὸ τὸν

ψάλτη ἢ καὶ ἀπὸ οἰοδήποτε ἄλλο πρόσωπο. **Τ**οῦ Εὐαγγελίου πάντοτε προηγούντο λαμπάδες καὶ κατὰ τὴν ἀνάγνωσί του ἠνάπτοντο φῶτα καὶ κηρία ἀπὸ τὸν λαὸ εἰς ἔνδειξιν τιμῆς, ἀλλὰ καὶ χαρᾶς καὶ πρὸς συμβολισμό τοῦ φωτισμοῦ τοῦ Χριστοῦ διὰ τοῦ Εὐαγγελίου. **Π**ρὸ τῆς ἀναγνώσεώς του προσεφέρετο θυμίαμα, καθ' ὃν χρόνον ἐψάλλετο ὁ θεϊκὸς ὕμνος, τὸ «Ἀλληλοῦτα». **Ε**ἰδικὴ εὐχὴ σ' ὅλες τίς λειτουργίες ἀναγινώσκειται πρὸ τοῦ Εὐαγγελίου, σὲ μερικὲς δὲ καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτό. **Ὁ** διάκονος πρὸ τῆς ἀναγνώσεώς του ἐλάμβανε εἰδικὴ εὐλογία («Ὁ Θεὸς διὰ πρεσβειῶν... δῶῃ σοι ρῆμα τῷ εὐαγγελιζομένῳ...»). **Τ**ῆς ἀναγνώσεως προηγούντο καὶ ἀκολουθοῦσαν δοξολογικὲς ἐπευφημίες τοῦ λαοῦ («Δόξα σοι, Κύριε, δόξα σοι», «Ὁ Θεὸς ὁμιλεῖ», «Αἶνος σοι, Χριστέ» κλπ.). **Κ**ατὰ τὴν ἀνάγνωσι τοῦ Εὐαγγελίου ὅλοι ἴσταντο, ἢ καὶ προσέπιπταν γιὰ νὰ ἐκφράσουν τὰ αἰσθήματα δουλείας καὶ ἄκρου σεβασμοῦ. Στὴν ἀνάγνωσι καὶ στὴν ἀκρόασι τοῦ Εὐαγγελίου ἀπεδίδοτο καθαρτικὸς καὶ ἁγιαστικὸς χαρακτήρ· αὐτὸ σαφῶς διδάσκειται ἀπὸ τοὺς Πατέρας καὶ ἀπὸ πολλὰς εὐχάς, πὺ ἀναφέρονται στὴν ἀκρόασι τοῦ Εὐαγγελίου, τῶν διαφορῶν λειτουργιῶν. **Σ**τὰ σκευοφυλάκια τῶν μονῶν ὄλου τοῦ κόσμου φυλάσσονται χειρόγραφα Εὐαγγέλια, ἀριστουργήματα γραφῆς καὶ διακοσμῆσεως, μὲ θαυμάσια καὶ πολυτελεῖ καλύμματα. **Τ**ὸ Εὐαγγέλιο ἐτίθετο μόνο ἀπὸ ← τὰ λειτουργικὰ βιβλία ἐπὶ τῆς ἁγίας τραπέζης – τὸν τάφο καὶ τὸν θρόνον τοῦ Χριστοῦ – καὶ στὸ ἱερὸ σύνθηρον, ἐλιτανεύετο κατὰ τίς λιτανεῖες, ἐδέχετο τοὺς ἀσπασμοὺς καὶ τὰ προσκυνήματα τῶν πιστῶν καὶ ἐκρατεῖτο ὄχι μὲ γυμνὸ χέρι, ἀλλὰ μὲ τὰ ἄμφια ἢ μὲ εἰδικὰ ὑφάσματα. **Τ**ίποτε ἀπὸ ὅλα τὰ ἀνωτέρω δὲν ἐγίνετο κατὰ τὴν ἀνάγνωσι τοῦ ἀποστόλου, οὔτε ἀνάλογες τιμὲς ἀπεδίδοντο στὸ βιβλίον τῶν περικοπῶν του, τὸν «Ἀπόστολον».

Καὶ ὅλα αὐτὰ γιὰ τὸ Εὐαγγέλιο εἶναι τὸ σύμβολο τοῦ Χριστοῦ καὶ κατὰ τὴν ἀνάγνωσί του αὐτὸς ὁ Χριστὸς ὁμιλεῖ· γι' αὐτὸ καὶ οἱ περικοπὲς του ἀρχίζουν μὲ τὸ «Εἶπεν ὁ Κύριος». **Ἀ**ντιθέτως στὸν ἀπόστολο ὁμιλεῖ ὁ «ἀδελφός» καὶ κηρύσσει, νουθετεῖ, παρακαλεῖ, διδάσκει τοὺς ἀδελφούς του· γι' αὐτὸ καὶ ἀρχίζει μὲ τὴν λέξι «Ἀδελφοί». **Σ**ταχυολογοῦμε μερικὲς γινῶμες Πατέρων, πὺ ὑπομνηματίζουν τὴν

θεία λειτουργία και ειδικά αναφέρονται στον λόγο της λειτουργικής αὐτῆς διαφοροποιήσεως τοῦ ἀποστολικοῦ ἀπὸ τὸ εὐαγγελικὸ ἀνάγνωσμα και ἐρμηνεύουν τὴν ἐπὶ τοῦ σημείου αὐτοῦ ὑφισταμένη πρᾶξι τῆς Ἐκκλησίας. **Και πρῶτα γιὰ τὸν Ἀπόστολο:** «**Ἡ** τῶν ἀποστόλων κλήσις και ἀνάδειξις αὐτῶν ἀναφαίνεται διὰ τῆς τῶν Πράξεων αὐτῶν ἢ τῶν Ἐπιστολῶν ἀναγνώσεως» (Γερμανοῦ Κωνσταντινοῦ πόλεως, Ἱστορία ἐκκλησιαστικὴ και μυστικὴ θεωρία). «**Μετὰ** ταῦτα ἀνέρχεται ὁ Παῦλος, ὡσπερ τις στρατιώτης και τὴν οἰκείαν διδασκαλίαν τῷ πλήθει διατρανοῖ» (Σωφρονίου, Λόγος περιέχων τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἅπασαν ἱστορίαν, 17). «**Και** εὐθὺς τοῦ Ἀποστόλου ἡ θεία ἀνάγνωσις, ὅτι ἀνελθὼν Χριστός, τοὺς μαθητὰς ἀπέστειλε κηρύξαι τῷ κόσμῳ παντὶ τὸν Κύριον» (Συμεὼν Θεσσαλονίκης, Διάλογος, κεφ. 98). «**Εἶτα** τῶν ἀποστολικῶν ἢ ἀνάγνωσις λόγων, ὃ δηλοῖ τὴν τῶν ἀποστόλων εἰς τὰ ἔθνη ἀποστολήν» (Συμεὼν Θεσσαλονίκης, Ἑρμηνεία, 64). **Και γιὰ τὸ Εὐαγγέλιο:** «**Τὸ** εὐαγγέλιόν ἐστιν ἡ παρουσία τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καθ' ἣν ὠράθη ἡμῖν οὐκέτι διὰ νεφελῶν και αἰνιγμάτων λαλῶν ὡς ποτε τῷ Μωσῆ... ἀλλ' ἐμφανῶς ἡμῖν ὡς ἄνθρωπος ἀληθῶς ἐφάνη και ὠράθη ἡμῖν ὡς πρᾶξις και ἡσυχος βασιλεὺς, ὃ πρὶν καταβάς ὡς ὑετὸς ἐπὶ πόκον ἀγορητὴ» (Γερμανοῦ, ἔνθ' ἄνωτ.). «**Ἡ** δὲ τῶν σεπτῶν και θείων Εὐαγγελίων ἐκφώνησις αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ και Θεοῦ ἡμῶν δηλοῖ τοὺς λόγους, τὰς ἐντολάς, τοὺς νόμους αὐτοῦς, οὓς ἡμῖν ἔθετο, τὰ πάθη, τὴν ταφήν, τὴν ἀνάστασιν και τὴν ἀνάληψιν» (Θεοδώρου Ἀνδίδων, Προθεωρία κεφαλαιώδης, 17). «**Τὸ** Εὐαγγέλιόν ἐστι μηνυτικὸν τῆς παρουσίας Χριστοῦ, Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καθ' ἣν ὠράθη ἡμῖν οὐ δι' αἰνιγμάτων, ἀλλ' ἐμφανῶς» (Σωφρονίου, ἔνθ' ἄνωτ., 18). «**Πρὸ** τοῦ Εὐαγγελίου δὲ τὸ Ἑλληνοῦσία ὕμνος· ὃ δη αἶνον Θεοῦ και ἐπιδημίαν δηλοῖ θείας χάριτος, ἥτις ἐστὶν ἡ τοῦ Εὐαγγελίου ἀνάγνωσις. **Αὕτη** δὲ ἡ ἀνάγνωσις τὸ ἐν ὄλῳ τῷ κόσμῳ τοῦ Εὐαγγελίου κήρυγμα φαίνει, μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου ὑπὸ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ γεγονός. **Διὸ** και πρῶτον μὲν ὁ Ἀπόστολος, ἔπειτα δὲ τὸ Εὐαγγέλιον κηρύσσεται. **Ὅτι** πρῶτον μὲν ἐνισχυθέντες ἐξαπεστάλησαν οἱ μαθηταί· εἶτα τὴν οἰκουμένην περιδραμόντες, τὸ Εὐαγγέλιον

ἐκήρυξαν... Ἐκεῖνος (ὁ Χριστός) διὰ τοῦ Εὐαγγελίου ὁρά-
ται φθεγγόμενος» (Συμεών, Ἑρμηνεία, 66, 67, 69). «Ταῦ-
τα δὲ (τὰ ἀναγνώσματα) τῆς φανερώσεώς ἐστι σημαντικά
τῆς τελεωτέρας, καθ' ἣν δημοσίᾳ πᾶσιν ὠμίλει καὶ ἑαυτὸν
ἐδίδασκεν, οὐ μόνον ἐξ ὧν ἔλεγεν αὐτὸς (δηλ. ὁ Χριστός),
ἀλλὰ καὶ ὧν ἀποστόλους ἐδίδασκε λέγειν, πέμπων αὐτοὺς
εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραὴλ'. Διὰ τοῦτο ἀ-
ναγινώσκεται μὲν γράμματα ἀποστολικά, ἀναγινώσκεται δὲ
αὐτὸ τὸ Εὐαγγέλιον. Τί οὖν μὴ πρῶτον τὸ Εὐαγγέλιον; Ὅ-
τι τελεωτέρας ἐστὶ φανερώσεως σημαίνειν τὰ δι' αὐτοῦ τοῦ
Κυρίου, ἢ τὰ διὰ τῶν ἀποστόλων λεγόμενα... Τούτου χάριν
τὴν ἀναδείξιν αὐτοῦ κατὰ μικρὸν γενομένην δεικνύναι βου-
λομένοις, τὰ ἀποστολικά πρὸ τῶν Εὐαγγελίων ἀναγινώ-
σκειν εἰκός. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τὰ τῆς τελείας ἀναδείξεως
αὐτοῦ σημαντικὰ τελευταῖα φυλάττεται» (Νικολάου
Καβάσιλα, Ἑρμηνεία τῆς θείας λειτουργίας, 22, 4-5).

Ἡ προβολὴ καὶ ἡ ἀξιοποίησις τοῦ ἀποστολικοῦ ἀνα-
γνώσματος ἐπιβάλλεται νὰ γίνῃ, ἀλλὰ μέσα στὰ ὑπὸ τῆς λει-
τουργικῆς παραδόσεως προβλεπόμενα καὶ καθοριζόμενα ὄ-
ρια. Σοβαρὸς δὲ τρόπος ἀντιμετωπίσεως τοῦ αἰτήματος θὰ
ἦταν νὰ ἐπιδιώξωμε τὴν βελτίωσιν τοῦ τρόπου ἀναγνώσεως,
καθὼς καὶ τὴν ἑρμηνείαν τῶν κειμένων αὐτῶν. Ὅταν δηλαδὴ
ἡ ἀνάγνωσις γίνεται ἀπὸ κατάλληλα πρόσωπα ἐμμελῶς μὲν,
κατὰ τὸν παραδεδομένον τρόπο, ἀλλὰ καθαρὰ καὶ κατὰ νόη-
μα, χωρὶς ἀναγνωστικὰ σφάλματα καὶ φωνητικὰς ἐπιδείξεις,
ποῦ μεταβάλλουν τὸ «ἀνάγνωσμα» σὲ νοχελῆ ψαλμωδία.
Καὶ ὅταν τὸ κήρυγμα ἀφήσῃ γιὰ λίγο τὴν εὐκολὴν ὁδὸν τῶν
εὐαγγελικῶν ἀναγνωσμάτων καὶ στραφῇ πρὸς τὸν συστημα-
τικὸν ὁμιλητικὸν ὑπομνηματισμὸν τῶν ἀποστολικῶν περικο-
πῶν, ποῦ εἶναι δύσκολες μὲν ἀλλὰ τόσο γόνιμες σὲ διδάγμα-
τα. Τὸ ἔργο αὐτὸ εἶναι ἐξαιρετικῶς σοβαρὸ καὶ ἐπεῖγον, γι-
ατί, ἄς μὴ ἀπατώμεθα, ἐλάχιστοι ἀπὸ τὸν λαὸν κατανοοῦν ἔ-
στω καὶ ἐν μέρει τὰ ἀποστολικά κείμενα. Πρὸς τὴν κατεύ-
θυνσιν αὐτὴ ἐγένετο κατὰ τὸ παρελθὸν μία συστηματικὴ, κατὰ
τὸ δυνατόν, προσπάθεια στὴν ἐκκλησίαν τῆς Θεσσαλονίκης.
Τὸ κήρυγμα ἐπὶ ἓνα ἔτος εἶχε ἀποκλειστικὸν θέμα τὶς ἀποστο-
λικὰς περικοπὰς, ποῦ συνεστήθη μάλιστα νὰ διαβάζωνται
στὸν ναὸ ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν ἱεροκέρυκα.

20. Ὁ Ἀπόστολος βρίσκεται πάνω στήν ἁγία Τράπεζα ἢ στό ἀναλόγιο, καί ὁ Ἀναγνώστης, ὅταν πρόκειται νά ἀναγνώσει τήν ἀποστολική περικοπή, τόν παίρνει ἀπό τό χέρι τοῦ Ἱερέα ἢ ἀπό τό ἀναλόγιο;

Λέν ὑπάρχει οὔτε σέ χειρόγραφο οὔτε σέ ἔντυπο Τυπικό καμία διάταξη πού νά ἀναφέρει ὅτι τό Ἀποστολικό βιβλίο βρίσκεται πάνω στήν ἁγία Τράπεζα μαζί μέ τό ἱερό Εὐαγγέλιο καί ἀπό ἐκεῖ τό δίνει ὁ Ἱερέας στόν Ἀναγνώστη, γιά νά διαβάσει τήν ἀποστολική περικοπή, καί ἐκεῖ τό ἐπανατοποθετεῖ.

Ἐάν γίνεται κάτι παρόμοιο σέ μερικούς Ναούς, πρόκειται γιά νεωτερισμό καλῆς μέν πρόθεσης καί προσπάθειας, προκειμένου νά τονιστεῖ ἡ ἱερότητα τοῦ βιβλίου, ἀλλά θεωρητικά, ἱστορικά καί πρακτικά ἀδικαιολόγητης.

Ἡ θέση τοῦ Ἀποστολικοῦ βιβλίου εἶναι στό ἀναλόγιο (I. Φουντούλη, Ἀπαντήσεις εἰς Λειτουργικάς Ἀπορίας, ἐρώτ. 111).

Παλαιότερα, ὅταν ἡ θέση τοῦ Ἄμβωνα μέσα στόν Ναό ἦταν διαφορετική ἀπό τή σημερινή, κατά πᾶσα πιθανότητα τό ἱερό Εὐαγγέλιο, ὅπως καί τά ὑπόλοιπα βιβλία, ἀπό τά ὅποια διαβάζονταν τά Ἀναγνώσματα, τοποθετοῦνταν ὄχι ἐπάνω στήν ἁγία Τράπεζα ἀλλά ἐπάνω στόν Ἄμβωνα. Ἡ ἀποψη αὐτή ἰσχυροποιεῖται καί ἀπό τή μαρτυρία τοῦ Ψευδοσωφρονίου (κεφ. ιη, Migne PG 87, 3997), ὁ ὁποῖος ἀναφέρει ὅτι κατά τόν ιβ' αἰώνα τό ἱερό Εὐαγγέλιο, ὅταν δέν ὑπῆρχε Διάκονος, τό ἔλεγε ὁ Ἱερέας ἀπό τόν Ἄμβωνα.

Γ'. Μετὰ τὴν Ἀνάγνωσιν τοῦ Εὐαγγελίου εἰς τὴν Θεϊὰν Λειτουργίαν

• Τάξις τοποθετήσεως Εὐαγγελίου καὶ ἀνοίγματος Ἀντιμηνσίου

ΙΕΡΑΤΙΚΟΝ Α'

Γ1

ΠΕΡΙΕΧΟΝ ΑΠΑΣΑΝ
ΤΗΝ
ΤΟΥ ΙΕΡΕΩΣ ΔΙΑΤΑΞΙΝ

Η ΕΚΤΕΝΗΣ ΔΕΗΣΙΣ⁵¹

Δεχόμενος δὲ τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον ἀπάξεται αὐτὸ καί, χαράξας μετ' αὐτοῦ τύπον σταυροῦ πρὸς τὸν λαόν, ἐπιτίθησιν αὐτὸ ἐπὶ τῆς ἁγίας Τραπέζης.

Ἔτα λέγει ὁ Διάκονος τὴν μεγάλην ἐκτενή:

106-111

Εἴπωμεν πάντες ἐξ ὕλης τῆς ψυχῆς καὶ ἐξ ὀ-
λῆς τῆς διανοίας ἡμῶν εἴπωμεν.

Κύριε παντοκράτωρ, ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡ-
μῶν, δεόμεθά σου, ἐπάκουσον καὶ ἐλέησον.

Ἐλέησον ἡμᾶς, ὁ Θεός, κατὰ τὸ μέγα ἐλεός
σου, δεόμεθά σου, ἐπάκουσον καὶ ἐλέησον.

Τούτων δὲ λεγομένων λέγει ὁ Ἱερεὺς τὴν
εὐχὴν τῆς ἐκτενοῦς ἰεσασίας:

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, τὴν ἐκτενή ταύτην ἰε-
σίαν πρόσδεξαι παρὰ τῶν σῶν δούλων καὶ
ἐλέησον ἡμᾶς κατὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἐλέους σου·
καὶ τοὺς οἰκτιρμούς σου κατὰπεμψον ἐφ' ἡμᾶς
καὶ ἐπὶ πάντα τὸν λαόν σου, τὸν ἀπεκδεχόμενον
τὸ παρὰ σοῦ πλοῦσιον ἔλεος.

Ἐκφώνησις:

Ἔτι ἐλεήμων καὶ φιλόανθρωπος Θεὸς ὑπάρ-
χεις, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ
καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ
καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ Διάκονος:

Εῴσαθε, οἱ κατηχούμενοι, τῷ Κυρίῳ.

Οἱ πιστοί, ὑπὲρ τῶν κατηχομένων δεη-
θῶμεν.

Ἦνα ὁ Κύριος αὐτοὺς ἐλέησῃ.

εὐχὴν ὑπὲρ τῶν κατηχομένων.

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ ἐν ὕψηλοις κατοικῶν
καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν, ὁ διὰ τὴν σωτη-
ρίαν τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων ἐξαποστείλας τὸν
μονογενῆ σου Υἱὸν καὶ Θεόν, τὸν Κύριον ἡμῶν
Ἰησοῦν Χριστόν, ἐπίβλεψον ἐπὶ τοὺς δούλους
σου τοὺς κατηχομένους, τοὺς ὑποκεκλικότας

Εἰς τὸν ἑσπερινὸν
τὸν ὄρθρον
καὶ εἰς τὴν ἑ. λειτουργίαν
τοῦ ἐν αἰσίοις πατρὸς ἡμῶν

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΕΚΔΟΣΙΣ
ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΣΙΜΩΝΟΣ ΠΕΤΡΑΣ
ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥ 1992

Τούτων λεγομένων ὁ Ἱερεὺς λαβὼν τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον καὶ ποιήσας μετ' αὐτοῦ τύπον σταυροῦ ἐπὶ τοῦ ἀντιμηνίου, τίθῃσι τούτο ἐν τῷ ἄνω μέρει τῆς ἁγίας Τραπέζης καὶ λέγει τὴν, πρὸ τοῦ ἀπλωθῆναι τὸ εὐλητόν,

Ἐκφώνησις:

Ἴνα καὶ αὐτοὶ σὺν ἡμῖν δοξάζωσι τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου, τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων.

Καὶ ἔξαπλοῖ ὁ Ἱερεὺς τὸ εὐλητόν.

Ὁ Διάκονος:

Ὅσοι κατηχούμενοι, προέλθετε· οἱ κατηχούμενοι, προέλθετε.

Ὅσοι κατηχούμενοι, προέλθετε· μὴ τις τῶν κατηχομένων.

Ὅσοι πιστοί, ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς, ὁ Θεός, τῇ σῇ χάριτι.

Σοφία.

Ὁ δὲ Ἱερεὺς λέγει τὴν, μετὰ τὸ ἀπλωθῆναι τὸ εὐλητόν,

α' εὐχὴν τῶν πιστῶν

Εὐχαριστοῦμέν σοι, Κύριε ὁ Θεός τῶν δυνάμεων, τῷ καταξιώσαντι ἡμᾶς παρασθῆναι καὶ νῦν τῷ ἁγίῳ σου θυσιαστηρίῳ καὶ προσπεσεῖν τοῖς οἰκτιρμοῖς σου ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἀμαρτημάτων καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων. Πρόσδεξαι, ὁ Θεός, τὴν δέησιν ἡμῶν· ποιήσον

Ἐκφώνησις:

Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων.

Ὁ Διάκονος:

Ἐτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς, ὁ Θεός, τῇ σῇ χάριτι.

Σοφία.

Ὁ δὲ Ἱερεὺς λέγει τὴν

β' εὐχὴν τῶν πιστῶν

Πάλιν καὶ πολλάκις σοὶ προσπίπτομεν καὶ σοῦ δεόμεθα, ἀγαθὲ καὶ φιλόνητο, ὅπως, ἐπιβλέψας ἐπὶ τὴν δέησιν ἡμῶν, καθαρῶς

ΙΕΡΟΤΕΛΕΣΤΙΚΟΝ

Α' ἔκδοσις 2009

Α'

~ ~ Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ~ ~

ΛΗΞΕΙΣ ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΚΑΤΗΧΟΥΜΕΝΩΝ

Εὐξασθε, οἱ κατηχούμενοι, τῷ Κυρίῳ.

Ὁ β' χορός· Κύριε, ἐλέησον.

Οἱ πιστοί, ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων δεηθῶ-
μεν.

Ὁ β' χορός· Κύριε, ἐλέησον.

Οἱ κατηχούμενοι, τὰς κεφαλὰς ὑμῶν τῷ Κυ-
ρίῳ κλίνετε.

Ὁ β' χορός· Σοί, Κύριε. (ἀργὰ)

Ὁ α' Ἱερέας λέγει «καθ' ἑαυτόν», πρὶν ἀπλωθεῖ
τὸ Εὐλητό-Ἀντιμῆνσιο, τὴν·**Κ**ύριε, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν
καὶ τὰ ταπεινά ἐφορῶν, ὁ τὴν σωτηρίαν

Ὁ δ' ἢ β' Ἱερέας τὴν ἐκφώνηση·

Ἵνα καὶ αὐτοὶ σὺν ἡμῖν δοξάζωσι τὸ πάν-
τιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου, τοῦ Πα-
τρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος,
νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ὁ β' χορός· Ἀμήν.

Τὴ στιγμή αὐτὴ ὁ α' Ἱερέας παίρνει στὰ χέρια του
τὸ ἱερὸ Εὐαγγέλιον καὶ σφραγίζει μ' αὐτὸ σταυροειδῶς
τὸ Εὐλητό-Ἀντιμῆνσιο. Τὸ ἀποθετὶ ἀριζώντια στὸ ἐπά-
νω μέρος τῆς ἁγίας Τράπεζας, ἀπλώνει τὸ Εὐλητό-
Ἀντιμῆνσιο, ἐνῶ ὁ Διάκονος ἐκφωνεῖ τὴν·

ΑΠΟΛΥΣΗ ΤΩΝ ΚΑΤΗΧΟΥΜΕΝΩΝ

Οσοὶ κατηχούμενοι, προέλθετε· οἱ κατηχού-
μενοι, προέλθετε·Ἵσοι κατηχούμενοι, προέλθετε· μὴ τις τῶν
κατηχουμένων.

Καὶ συνεχίζει μὲ τὴς·

ΛΗΞΕΙΣ ΤΩΝ ΠΙΣΤΩΝ

Οσοὶ πιστοί, ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρί-
ου δεηθῶμεν.

Ὁ β' χορός· Κύριε, ἐλέησον.

Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον καὶ διαφυλάξον
ἡμᾶς, ὁ Θεός, τῇ σῇ χάριτι.

Ὁ β' χορός· Κύριε, ἐλέησον.

Ὁ Διάκονος· Σοφία.

Ὁ α' Ἱερέας λέγει «καθ' ἑαυτόν», μετὰ τὸ ἀπλωμα
τοῦ Εὐλητό-Ἀντιμηνσίου, τὴν·

Α' ΕΥΧΗ ΤΩΝ ΠΙΣΤΩΝ

Εὐχαριστοῦμέν σοι Κύριε, ὁ Θεὸς τῶν Δυ-
νάμεων, τῷ καταξιώσαντι ἡμᾶς παραστή-
ναι καὶ νῦν τῷ ἁγίῳ σου Θυσιαστηρίῳ καὶ
προσπεσεῖν τοῖς οἰκτιρμοῖς σου ὑπὲρ τῶν ἡμε-

Ὁ γ' ἢ β' Ἱερέας τὴν ἐκφώνηση·

Ἵτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προ-
σκύνησις, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ
Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
αἰώνων.

Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΥΣΑ

ΤΟΝ ΕΣΠΕΡΙΝΟΝ, ΤΟΝ ΟΡΘΡΟΝ,
ΤΗΝ ΠΡΟΣΚΟΜΙΑΝ,

ΤΑΣ ΤΡΕΙΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ
ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ
ΗΤΟΙ ΤΩΝ ΠΡΟΗΓΙΑΣΜΕΝΩΝ

Ἐπιμελεία Ἁγιορείτου Ἱερομονάχου

Περίεχουσα ἐπίσης καὶ πολλὰ ἄλλα χρῆσιμα,
ὡς καὶ τυπικὸν ἀπαραίτητον ἰδιαίτερας διὰ τοὺς
ἀρχαίους Ι Ε Ρ Ε Ι Σ, ὡς καὶ διαφόρους ἄλλας
προσθήκας καὶ βελτιώσεις.

Γ3

50-51

Ὁ Ἱερεὺς ἐκφώνως·

Ἵτι ἐλεήμων καὶ φιλόνητος Θεὸς ὑπάρχεις, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ Υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν, καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ἐνταῦθα λαμβάνει ὁ Ἱερεὺς τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον καὶ ποιεῖ σταυρὸν ἐπάνω τοῦ ἁγίου ἀντιμνησίου.

Ὁ διάκονος·

Εὐξασθε οἱ κατηχούμενοι τῷ Κυρίῳ.

Ἵ κορὸς εἰς ἐκάστην δέποιον τό Κύριε, ἐλέησον.

Οἱ πιστοὶ ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων δεηθῶμεν.

Ἵνα ὁ Κύριος αὐτοὺς ἐλεήσῃ.

Κατηγήσῃ αὐτοὺς τὸν λόγον τῆς ἀληθείας.

Ἀποκαλύψῃ αὐτοῖς τὸ Εὐαγγέλιον τῆς δικαιοσύνης. (α)

Ἐνώσῃ αὐτοὺς τῇ ἀγίᾳ αὐτοῦ Καθολικῇ καὶ Ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ.

Σῶσον, ἐλέησον, ἀντιλαβοῦ, καὶ διαφύλαξον αὐτούς, ὁ Θεὸς, τῇ σῆ χάριτι.

Οἱ κατηχούμενοι, τὰς κεφαλὰς ὑμῶν τῷ Κυρίῳ κλίνετε.

Ἵ κορὸς· Σοὶ, Κύριε.

(α) Ἐνταῦθα ὁ Ἱερεὺς σταυρώνει τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον, τὸ ἀσπάζεται καὶ τὸ ἀποθέτει, καὶ ἀνοίγει κατὰ τὸ ἥμισυ τὸ Ἅγιον Ἀντιμνήσιον (κατ' ὀρθοτέραν γνώμην).

ΕΥΧΗ ΤΩΝ ΚΑΤΗΧΟΥΜΕΝΩΝ,

πρὸ τοῦ ἀπλωθῆναι τὸ εἰληπτόν, ἢν λέγει ὁ Ἱερεὺς μυστικῶς·

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν, καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν, ὁ τὴν σωτηρίαν τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων ἐξαποστείλας, τὸν Μονογενῆ σου Υἱόν, καὶ Θεόν, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῖον Χριστόν, ἐπίβλεπον ἐπὶ τοὺς δούλους σου τοὺς κατηχουμένους, τοὺς ὑποκεκληκότας σοὶ τὸν ἑαυτῶν αὐχένα· καὶ καταξίωσον αὐτοὺς ἐν καιρῷ εὐθέτῳ τοῦ λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας, τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ τοῦ ἐνδύματος τῆς ἀφθαρσίας· ἔνωσον αὐτοὺς τῇ ἀγίᾳ σου Καθολικῇ καὶ Ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ συγκαταριθμησον αὐτοὺς τῇ ἐκλεκτῇ σου ποιμνίᾳ.

Ὁ Ἱερεὺς ἐκφώνως·

Ἵνα καὶ αὐτοὶ σὺν ἡμῖν δοξάζωσι τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου, τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν, καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Καὶ ἐξαπλοῖ τὸ εἰληπτόν ὁ Ἱερεὺς.

Ὁ δὲ διάκονος·

Ἵσοι κατηχούμενοι προέλθετε· οἱ κατηχούμενοι προέλθετε· ὅσοι κατηχούμενοι, προέλθετε· μὴ τις τῶν κατηχουμένων. Ὅσοι πιστοί.

Ἐτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

τοὺς ἐν καιρῷ εὐθέτη τοῦ λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας, τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ τοῦ ἐνδύματος τῆς ἀφθαρσίας· ἔνωσον αὐτοὺς τῇ ἀγία σου Καθολικῇ καὶ Ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ συγκαταροῖθιμσον αὐτοὺς τῇ ἐκλεκτῇ σου ποιήνῃ.

Ὁ ἱερεὺς ἐκφώνως·

Ἴνα καὶ αὐτοὶ σὺν ἡμῖν δοξάζωσι τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου, τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν, καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων.

Καὶ ἐξαπλοῖ τὸ εἰλητὸν ὁ ἱερεὺς.

Ὁ δὲ διάκονος·

Ὅσοι κατηχούμενοι προέλθετε· οἱ κατηχούμενοι προέλθετε· ὅσοι κατηχούμενοι, προέλθετε· μὴ τις τῶν κατηχομένων. Ὅσοι πιστοί.

Ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

ΕΥΧΗ ΠΙΣΤΩΝ Α΄.

μετὰ τὸ ἀπλωθῆναι τὸ εἰλητὸν,

ἦν λέγει ὁ ἱερεὺς μυστικῶς.

Εὐχαριστοῦμέν σοι, Κύριε ὁ Θεὸς τῶν Δυνάμεων, τῷ καταξιώσαντι ἡμᾶς παραστήναι καὶ νῦν τῷ ἁγίῳ σου θυσιαστηρίῳ, καὶ προσπεσεῖν τοῖς οἰκτιρμοῖς σου ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων, καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων. Πρόσδεξαι, ὁ Θεός, τὴν δέησιν ἡμῶν· ποίησον ἡμᾶς ἀξίους γενέσθαι τοῦ προσφέρειν σοι δεήσεις, καὶ ἱκεσίας, καὶ θυσίας ἀναιμάκτους ὑπὲρ παντὸς τοῦ λαοῦ σου καὶ ἰκάνωσον ἡμᾶς, οὕς ἔθου εἰς τὴν διακονίαν σου ταύτην, ἐν τῇ δυνάμει τοῦ Πνεύματός σου τοῦ ἁγίου, ἀκαταγνώστως, καὶ ἀπροσκόπτως, ἐν καθαρῷ τῷ μαρτυρίῳ τῆς συνειδήσεως ἡμῶν, ἐπικαλεῖσθαι σε ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ· ἵνα, εἰσακούων ἡμῶν, ἴλεως ἡμῖν εἴης ἐν τῷ πλήθει τῆς σῆς ἀγαθότητος.

Ὁ διάκονος·

Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον, καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς ὁ Θεὸς τῇ σῇ χάριτι. Σοφία.

Ὁ ἱερεὺς ἐκφώνως·

Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν, καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων.

Ὁ διάκονος·

Ἔτι καὶ ἔτι, ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

ΕΥΧΗ ΠΙΣΤΩΝ Β΄.

ἦν λέγει ὁ ἱερεὺς μυστικῶς·

Πάλιν καὶ πολλάκις σοὶ προσπίπτομεν, καὶ σοῦ δεόμεθα, ἀγαθὲ καὶ φιλόανθρωπε, ὅπως ἐπιβλέψας ἐπὶ τὴν δέησιν ἡμῶν καθαρῆς ἡμῶν τὰς

Δ'. Ἐπί τινος προτάσεως
«λειτουργικῆς διορθώσεως» • Ἡ παρεμβολή:
«Ἀγαπήσω Σε, Κύριε, ἡ ἰσχὺς μου...»,
εἰς τὰ Συλλείτουργα.

Ἔχω λάβει τὴν ἀπὸ 5.12.2019 πολ. ἡμ. Ἐπιστολὴν τοῦ Αἰδεσιμ. π.Ν.Δ. πρὸς τὴν Ἱερὰν Σύνοδόν μας, ἐπὶ μιᾶς –κατ' αὐτόν– ἐπιβεβλημένης διορθώσεως ἐνὸς δήθεν λειτουργικοῦ λάθους:

«[Ἀγαπήσωμεν ἀλλήλους,] ἵνα ἐν ὁμονοίᾳ ὁμολογήσωμεν», «Ἀγαπήσω Σε, Κύριε, ἡ ἰσχὺς μου...», «Πατέρα, Υἱόν, καὶ Ἅγιον Πνεῦμα, Τριάδα Ὁμοούσιον καὶ Ἀχώριστον».

Τὴν παρεμβολὴν τοῦ «Ἀγαπήσω Σε, ...» καὶ τὴν παράλειψιν τοῦ «Πατέρα...» εἰς τὰ Συλλείτουργα, ὁ π.Ν.Δ. χαρακτηρίζει ὡς «ἀλλοίωσιν τῆς λειτουργικῆς τάξεως καὶ παραδόσεως καὶ τῶν ἐγγράφων λειτουργικῶν κειμένων», θεωρεῖ δὲ αὐτὴν «ἀνακόλουθον γραμματικῶς καὶ συντακτικῶς».

Εἰς ἐπίρρωσιν τῶν συλλογισμῶν αὐτοῦ, ὁ π.Ν.Δ. ἐπιλέγει, ὅτι «τὸ λάθος αὐτὸ τὸ ἐπεσήμανε καὶ ὁ καλύτερος πανεπιστημιακὸς λειτουργιολόγος στὴν Ἑλλάδα, στὸ Πανεπιστήμιον τῆς Θεσσαλονίκης, αἰμίμηστος [Ἰωάννης Μ.] Φουντούλης», τέλος δὲ συνάπτει στὴν Ἐπιστολὴν του φωτοτυπίαν ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς Πατρολογίας τοῦ Μιγνίου (P.G.M.), μὲ τὸ σημεῖον τῆς σχετικῆς προσφωνήσεως καὶ ἀντιφωνήσεως.

• **Θὰ** μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ λάβω τὸ θάρρος τῆς ἀντιθέτου γνώμης ἐπὶ τῆς εἰσηγήσεως τοῦ σεβαστοῦ π.Ν.Δ., νὰ τεκμηριώσω δὲ αὐτὴν, ὡς ἀκολουθῶς.

* * *

α. Ἐν πρώτοις, δὲν γνωρίζω σὲ ποιά ἐργασία τοῦ ἀειμνήστου Καθηγητοῦ Ἰωάννου Μ. Φουντούλη ἐνετόπισε ὁ π.Ν.Δ. τὴν ἐπισήμανσιν τοῦ δήθεν λάθους, δηλαδὴ τῆς παρεμβολῆς στὸ Συλλείτουργο τοῦ «Ἀγαπήσω Σε...», διότι καθ' ὅσον γνωρίζω ὁ Ἰ.Μ.Φ. ἔχει γράψει ad hoc ἀναλυτικὴ με-

λέτη, στην οποία υποστηρίζει τεκμηριωμένα την έντελως αντίθετον άποψιν, ως έξης:

«Το “Πατέρα, Υιόν...” ορθώς τότε [στο Συλλείτουργο] δέν λέγεται είναι έξ άλλου [το “Πατέρα, Υιόν...”] άπάντησις όχι στην κυρία προτροπή του Άσπασμου, αλλά στην έξηρημένη από αυτήν αιτιολογία, για την οποία συνιστάται ό Άσπασμός μεταξύ τών μελών της Έκκλησίας. Η Όμολογία της Πίστεως θα γίνη πλήρως διά του Συμβόλου της Πίστεως σέ λίγο. Η περιλήψις Της [της Όμολογίας, του Συμβόλου της Πίστεως] παρέλκει [έδω].»

(Ι.Μ.Φουντούλη, Άπαντήσεις εις Λειτουργικάς Απορί-
ας, τ. Δ' / 301-400, Θεσσαλονίκη 1982, Άπάντησις 336, σελ. 83-
86, ύπογραμμίσεις και παρενθέσεις ήμέτ.)

β. Έπί τó άπλούστερον: Η προτροπή: «Άγαπήσωμεν...
...όμολογήσωμεν» άφορά έν τώ συνόλω αυτής μόνον την
πράξιν του Άσπασμου, όχι δέ την Όμολογίαν καθ' έαυ-
τήν, ή Όποία θα γίνη μετά την έτέραν παρακέλευσιν: «Τάς
θύρας... πρόσχωμεν».

γ. Η προτροπή: «Άγαπήσωμεν...», ώς και ή άπάντησις
μέ τόν ψαλμικό στίχο: «Άγαπήσω Σε, Κύριε» (Ψαλμ. ιζ' 1)
και σέ έκτενέστερες μάλιστα μορφές, πρòς κάλυψιν του
κενου χρόνου κατά την ανταλλαγήν του Άσπασμου, είναι
λείψανον του αρχαϊκού τρόπου άσματικής ψαλμωδίας και
μαρτυρεί την αρχαϊκότητα της χρήσεως του στίχου, είναι δέ
ένδεικτική ή επίμονος μαρτυρία τών χειρογράφων κωδί-
κων και τών Διατάξεων.

• Έπί τη εύκαιρία, παρέλκει ή παραπομπή μόνον στην
Ε.Π. του Μιγνίου, ή όποία –ούτως ή άλλως– δέν άφορά τά
Συλλείτουργα.

* * *

Έν τέλει, θα μου έπιτρέψετε, όπως άποτολήσω νά άπευ-
θύνω μίαν Έκκλησιν.

Τά λειτουργικά ζητήματα έχουν την ιδικήν τους λογικήν,
την όποίαν έρευνά ειδική Έπίστημη: Η Λειτουργική.

Κάθε τι φαινομενικὰ «περίεργον» στὰ τῆς **Λατρείας** δὲν ἀπαντᾶται οὔτε λύεται ἐρασιτεχνικῶς, βάσει τῆς λογικῆς (μας) ἢ τῆς ὀρθογραφίας (μας) καὶ τοῦ συντακτικοῦ (μας), διότι ἂν ἀποτολμούσαμε κάτι τέτοιο, τότε ὅλα τὰ λειτουργικὰ **Κείμενα**, ὡς ἀκόμη καὶ ἡ **Θεῖα Λειτουργία**, θὰ ἔπρεπε νὰ διορθωθοῦν καὶ ἐκδοθοῦν σὲ νέαν μορφήν, μὲ πολλές διορθώσεις!...

• **Λόγου χάριν:** βάσει τῆς λογικῆς (μας) καὶ τοῦ συντακτικοῦ (μας), ἡ φράσις στὸ γνωστὸ **Νεκρώσιμον Τροπᾶριον:** «**Πάντα ματαιότης... ἐπελθὼν γὰρ ὁ θάνατος, ταῦτα πάντα ἐξηφάνισται**» (ἤχος γ'), εἶναι λογικῶς καὶ ἐκ πρώτης ὄψεως λάθος.

Πολὺς λόγος, πάλαι τε καὶ νῦν, μάλιστα παραδόξως ἐπίμονος, ὑπεστήριζε καὶ ὑποστηρίζει, ὅτι εἶναι λάθος τὸ «**ἐξηφάνισται**», ἐνῶ τὸ ὀρθὸν εἶναι δῆθεν τὸ «**ἐξηφάνισε**».

Ἴδου ὅμως ἡ ὀρθὴ ἀπάντησις πρὸς τοὺς ἀνυποψιάστους:

α. Ἄν προτιμηθῇ ἡ γραφὴ «**ἐξηφάνισε**», τότε προσωποεῖται ὁ θάνατος, ἐμφανίζεται δρῶν αὐτοβούλως καὶ ὑπερφυσικῶς, δίκην θεότητος, **ἐξαφανίζων τὰ πάντα!**

β. Ἐδῶ ὅμως ἔχουμε **ποιητικὸν λόγον**, στὸν ὁποῖον ἀντὶ τῆς **γενικῆς ἀπολύτου:** «**ἐπελθόντος τοῦ θανάτου**», χρησιμοποιεῖται ἡ **ὀνομαστικὴ ἀπόλυτος**, ὡς π.χ. «**Ταῦτα πραχθέντα ἀπήει ὁ Κύριος**», ἀντὶ «**τούτων πραχθέντων**» (Ἡρόδοτος).

3η Νοεμβρίου 2019 ἐκ. ἡμ.

† Μνήμη Ἀγίου Προφήτου Σοφονίου

Ὁ Μητροπολίτης

† Ὁ Ὠρωποῦ καὶ Φυλῆς Κυπριανὸς

Παράρτημα

Ἐν ὄψει τῶν Ἐθνικῶν Ἐκλογῶν τῆς Πατρίδος μας
(8/21.5.2023)

Ἐκκλησία – Πολιτεία – Πολιτική Ἐκκλησις

1. Ἡ Πολιτεία, ὡς γενικός ἐκπρόσωπος τῆς ἐθνικῆς ὁλότητος, ἀσκεῖ ἔργο πολυσχιδές καὶ πολύπλευρον, ἔργο ὑψίστης σημασίας· ἐπομένως, ἡ κυβερνῶσα τάξις ὀφείλει νὰ πολιτεύεται μὲ *σύνεσι* καὶ *σοφία*, ὥστε οἱ πολῖτες νὰ ἀποτελοῦν μίαν κοινωνία εἰρηνική, ἀσφαλῆ, εὐημεροῦσα καὶ προοδεύουσα ἀπὸ κάθε ἄποψι, στὴν ὁποία νὰ ἐπικρατῇ τὸ *Καλὸν* καὶ τὸ *Δίκαιον*.

2. Οἱ πολῖτες εἶχαν ἀνέκαθεν τὴν ἀπαίτησι ἀπὸ τοὺς πολιτικούς νὰ εἶναι ἄξιοι τῆς Ἀρχῆς, δηλαδὴ νὰ συνδυάζουν τὴν *τέχνην τοῦ κυβερνᾶν* καὶ τὸ *εὐγενές φιλόανθρωπον ἦθος*, ὥστε αὐτοὶ (οἱ πολιτικοὶ) νὰ ἀποτελοῦν πρότυπον συμπεριφορᾶς πρὸς τοὺς πολίτας.

3. Σὲ κάθε εὐκαιρία *Ἐκλογῶν*, ὀφείλουμε οἱ Ὁρθόδοξοι Χριστιανοὶ μὲ φόβον καὶ ὑπευθυνότητα νὰ ἀκοῦμε τὸν Κύριον, ὁ Ὅποιος παραγγέλλει:

• «*Δότε* ἑαυτοῖς ἄνδρας *σοφούς* καὶ *ἐπιστήμονας* καὶ *συνετούς*», «*καὶ καταστήσω* αὐτοὺς ἐφ' ὑμῶν *Ἡγουμένους* ὑμῶν» (Δευτ. α' 13).

4. Ἡ καλὴ καὶ *ὑπεύθυνος χρῆσις* τῆς ψήφου τῶν Ὁρθόδοξων Χριστιανῶν ἀποτελεῖ *ἱερὸν χρέος* αὐτῶν, διότι διὰ μέσου τῆς ψήφου αὐτῆς δὲν ἐπιδιώκεται κάποιο προσωπικὸ καὶ ἰδιοτελὲς ἀποτέλεσμα, ἀλλὰ τὸ *συλλογικὸ συμφέρον τοῦ ἔθνους, τῆς Πατρίδος, τοῦ Κόσμου*.

5. Τί σημαίνει *ὑπεύθυνος πολίτης*; Εἶναι ἐκεῖνος ὁ Ὁρθόδοξος Χριστιανός, ὁ ὅποιος *παρακολουθεῖ* κατὰ τὸ δυνατόν πληρέστερα τὴν πολιτικὴν ζωὴν τῆς Πατρίδος του· *σηματίζει* ὅσο τὸ δυνατόν πληρέστερα προσωπικῆ, *ἀντικειμενικῆ* ὁμως καὶ ἀπαθῆ, ἀντίληψι γιὰ τὰ προβλήματα ποὺ ἀπασχολοῦν

τὴν Πατριδα τοῦ· ἀλλὰ, καὶ γιὰ τὰ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα ἔχουν ἀναλάβει τὴν ἐντολὴ ἀπὸ τὸν Λαὸ γιὰ νὰ κυβερνήσουν καὶ ἐπιλύσουν τὰ κοινωνικά-πολιτικά αὐτὰ προβλήματα.

6. Μέσα στὴν σύγχυσι τοῦ κατακερματισμένου συγχρόνου μας πολιτικοῦ κόσμου, ὅπου ἐπικρατοῦν ποικίλες πολιτικὲς ἰδεολογίες, ἐκφραζόμενες ἀπὸ Παρατάξεις καὶ Κόμματα, οἱ Ὁρθόδοξοι Χριστιανοὶ ἔχουν ἓνα **μεγάλο πλεονέκτημα**:

• **μὲ** φωτισμένο νοῦ καὶ νηφάλια συνείδησι, εἶναι ἐλεύθεροι νὰ ἐνταχθοῦν στὴν πολιτικὴ ὀργάνωσι τῆς προτιμήσεώς των, **ὕπὸ τὸν ὅρον βεβαίως**, ὅτι αὐτὴ ἡ ὀργάνωσις **δὲν** θὰ ἔχη χαρακτηριστῆρα ἀντιχριστιανικὸ καὶ ἀθεϊστικὸ· **δὲν** θὰ ἔχη εἰδωλοποιήσει τὸ Ἔθνος· **δὲν** θὰ ἔχη θρησκευιοποιήσῃ τὴν πολιτικὴν· **δὲν** θὰ ἔχη χαρακτηριστῆρα ὀλοκληρωτικὸ καὶ τυραννικὸ/ἀπολυταρχικὸ· **δὲν** θὰ καλλιεργῇ τὴν ἀναρχία· **δὲν** θὰ λειτουργῇ αὐτόνομα καὶ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν Παράδοσι τοῦ Τόπου καὶ τοῦ Ἔθνους· **δὲν** θὰ διεκδικῇ τὸ χριστιανικὸ ὄνομα, φορέας καὶ πηγὴ τοῦ ὁποίου εἶναι ἀποκλειστικά καὶ μόνον ἡ Ἐκκλησία.

7. Ἡ τυχὸν ἀντίθετος ἄποψις μαρτυρεῖ ἀνεύθυνα καὶ λανθασμένη ἀντίληψι τῶν Ὁρθοδόξων Χριστιανῶν γιὰ τὴν σχέσι **Ἐκκλησίας-Πολιτείας-Πολιτικῆς** καὶ προσκόλλησι στὴν **ἀστικοποιημένη χριστιανικὴ ζωὴ τους**· μία ζωὴ, ἡ ὁποία χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν νοοτροπία τῆς **μικροαστικῆς τάξης**, τοῦ **ἀστικοῦ ὕλισμοῦ**:

• **ἀτομικισμός, καταναλωτισμός, ὄνειρα** κοινωνικῆς ἀνόδου, **ἐμμονή** σὲ ὅ,τι ἐμπνέει ἀσφάλεια, **συντηρητισμός, μίμησις** μεγαλοαστῶν, **συμβατικότης** καὶ **συμβιβασμός, ἀτολμία** καὶ **παραίτησις** ἀπὸ τὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν διόρθωσι τῶν κακῶς κειμένων...

Εἶναι ἡ κλασσικὴ μορφή τοῦ **τυπικοῦ χριστιανοῦ**, ἡ –κατὰ μίαν ἐκφρασι– τοῦ **ἐπαγγελματία χριστιανοῦ**, ὁ ὁποῖος συνειδητὰ ἢ ἀσυνείδητα ταυτίζει **Ἀστοχριστιανισμό** καὶ **Χριστιανισμό**· ὁ ὁποῖος ἀδυνατεῖ νὰ κατανοήσῃ τὴν χαρισματικὴ διάστασι τῆς προσεγγίσεως τοῦ Κόσμου καὶ τῶν δομῶν του, καὶ τῆς σχέσεώς μας μὲ αὐτόν.

8. Ὡς Ὁρθόδοξοι Χριστιανοί, ὀφείλουμε νὰ ἀρνούμεθα τὴν

συμμετοχή μας στην διαμόρφωσι καὶ ἐπικράτησι μιᾶς **Κοινωνίας εὐκολίας καὶ εὐτέλειας**, μιᾶς Κοινωνίας ποῦ μὲ φιλαυτία ἐπιλέγει τὴν **εὐκολία** καὶ τὴν **μακαριότητα τῆς ἀνευθυνότητος**.

9. Οἱ ὄροι Χριστιανὸς καὶ Πολίτης καὶ Ἄνθρωπος ἀντιβαίνουν στὸν ὄρο **ἀνευθυνότης**: οἱ Ὁρθόδοξοι Χριστιανοί, ὡς **οἱ κατ' ἐξοχὴν ἐνεργοὶ καὶ ὑπεύθυνοι Πολίτες**, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἀφήνουν στὰ χέρια τῶν **μικρῶν καὶ μοιραίων** τὴν Πολιτικὴ καὶ τὴν διαχείρισι τῶν δημοσίων πραγμάτων, ἂν πράγματι θέλουν νὰ μὴν ἐπαναληφθοῦν, ὅσα τερατώδη ἐγέννησαν ἡ **διαφθορά**, ἡ **συναλλαγή**, ἡ **ἀνικανότης**, ἡ **ἀνευθυνότης**, ἡ **ἀλαζονεία** καὶ ἡ **πελατειακὴ πολιτικὴ**.

Φυλὴ Ἀττικῆς, 8/21.4.2023
† Ζωοδόχου Πηγῆς

Ὁ Μητροπολίτης
† Ὁ Ὠρωποῦ καὶ Φυλῆς Κυπριανὸς

†
Τῷ δὲ Θεῷ
δόξα καὶ εὐχαριστία!

